

Pinigų plovimo prevencijos
kompetencijų centras

Europos Sąjungos
IR Jungtinių Tautų
**tarptautinių
sankcijų
įgyvendinimo
gairės**

2023 m. liepos mėn.

Turinys

1. Pagrindinės sąvokos	3
2. Santrumpos	5
3. Bendrosios nuostatos	6
4. Tarptautinių sankcijų sąvoka, teisinis reglamentavimas ir taikymo apimtis ES	7
4.1. Sąvoka ir teisinis reglamentavimas	7
4.2. Subjektai, atsakingi už sankcijų įgyvendinimą ir subjektai, kuriems taikomos sankcijos	8
4.3. Tarptautinių sankcijų klasifikacija	9
4.4. Tarptautinių sankcijų įgyvendinimą užtiktinančios priežiūros institucijos Lietuvos Respublikoje	10
4.5. Tarptautinių sankcijų nesilaikymo pasekmės	11
5. Vidaus kontrolės procedūros, įgyvendinant sankcijas	12
5.1. Visos veiklos rizikos vertinimas tarptautinių sankcijų aspektu	12
5.2. Vidaus kontrolės procedūrų įgyvendinimas	14
5.3. Už tarptautinių sankcijų priežiūrą, valdymą ir įgyvendinimą atsakingi asmenys ir jų pareigos	15
6. Deramas klientų tikrinimas tarptautinių sankcijų aspektu	16
6.1. Deramas klientų ir partnerių patikrinimo procesas	17
6.2. Nuosavybės ir kontrolės struktūros nustatymas	18
6.3. Strateginės prekės ir technologijos	20
6.3.1. Dvejopo naudojimo prekės	20
6.3.2. Karinė įranga ir technologijos	20
7. Nuolatinės patikros sankcijų sąrašuose	22
8. Mokėjimų tikrinimas, vertinant galimus sankcijų pažeidimus	23
9. Retrospektyvi operacijų stebėseną	24
10. Sankcionuotų lėšų įšaldymas ir ekonominių išteklių realizavimas	27
11. Pranešimų kompetentingoms institucijoms teikimas	29
12. Sankcijų įgyvendinimo išimčių suteikimas Lietuvos Respublikoje	31
13. Sankcijų vengimo scenarijai	32
14. Baigiamosios nuostatos	34
PRIEDAII	35

1. Pagrindinės sąvokos

Dalykiniai santykiai – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme.

Dvejopo naudojimo prekės – prekės, įskaitant programinę įrangą ir technologijas, kurios gali būti naudojamos civiliniams, ir kariniams tikslams, taip pat prekės, kurios gali būti naudojamos branduoliniams, cheminiams ar biologiniams ginklams ar jų siuntimo į taikinių sistemoms projektuoti, kurti, gaminti ar naudoti, įskaitant visas prekes, kurios gali būti ir neskirtos sprogdinti ir gali kokiu nors būdu būti susijusios su branduolinių ginklų ar kitokių branduolinių sprogstamųjų įtaisų gamyba (2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/821, nustatantis Bendrijos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų ir tranzito kontrolės režimą).

Ekonominiai ištekliai – bet kokios rūšies materialūs arba nematerialūs, kilnojamasis arba nekilnojamasis turtas, kuris nėra lėšos, tačiau gali būti panaudotas lėšoms gauti, prekėms ar paslaugoms įsigyti (2018 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) 2018/1542 dėl ribojamųjų kovos su cheminio ginklo platinimu ir naudojimu priemonių).

ES asmuo – ES valstybės narės pilietybę turintis asmuo, leidimą gyventi ES valstybėje narėje turintis asmuo, taip pat juridinis asmuo ir juridinio asmens statuso neturintis subjektas (toliau – juridinis asmuo), registruotas ar dalinai, ar visiškai vykdomas veiklą ES teritorijoje arba nuosavybės teise priklausantis ES įsteigtam juridiniam asmeniui arba ES pilietybę turinčiam fiziniam asmeniui, ir asmuo, dirbantis tokiaame subjekte.

Finansų įstaigos – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme.

Kiti įpareigotieji subjektai – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme.

Lėšos – finansinis turtas ir visų rūšių išmokos, įskaitant, bet neapsiribojant:

- I) grynuosius pinigus, čekius, piniginius reikalavimus, vekselius, pinigines perlaidas ir kitas mokėjimo priemones;
- II) indėlius finansų įstaigose arba kituose subjektuose, sąskaitų balansus, skolas ir skolinius įsipareigojimus;
- III) viešai ir privačiai parduodamus vertybinius popierius ir skolos dokumentus, įskaitant vertybinius popierius ir akcijas, vertybinių popierių sertifikatus, obligacijas, vekselius, pažymėjimus akcijoms įsigyti nustatytu laiku ir nustatyta kaina, bendrovių obligacijas ir sutartis dėl išvestinių vertybinių popierių;
- IV) palūkanas, dividendus arba kitas pajamas iš turto arba turto vertės prieaugio;
- V) paskolas, užskaitos teisę, garantijas, vykdymo įsipareigojimus arba kitus finansinius įsipareigojimus;
- VI) akredityvus, konosamentus, perdavimo aktus ir
- VII) dokumentus, kuriais patvirtinama lėšų ar kitų finansinių išteklių nuosavybės teisė (2018 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) 2018/1542 dėl ribojamųjų kovos su cheminio ginklo platinimu ir naudojimu priemonių).

Naudos gavėjas – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme.

Ribojamosios priemonės – vadinamosios sankcijos, yra viena iš pagrindinių Europos Sąjungos bendros užsienio ir saugumo politikos priemonių. Europos Sąjunga jas naudoja kaip vieną iš integruoto ir visapusiško politinio požiūrio, apimančio politinį dialogą, papildomas pastangas ir kitų turimų priemonių naudojimą, dalį¹.

¹ <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/sanctions/>

Sankcijų atitikties specialistas – fizinis asmuo, atsakingas už tarptautinių sankcijų vidaus kontrolės procedūrų nustatymą, įgyvendinimą ir laikymąsi bei bendradarbiavimą su priežiūros ir teisėsaugos institucijomis tarptautinių sankcijų klausimais.

Sankcijų politika – juridinio asmens vidinis dokumentas, dažniausiai tvirtinamas valdybos, kuriuo nustatomas sankcijų rizikos apetitas ir sankcijų rizikos valdymui taikomos priemonės juridinio asmens viduje.

Subjektas, kuriam taikomos sankcijos – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatyme.

Strateginės prekės – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatyme.

Tarptautinės sankcijos – kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatyme.

2. Santrumpos

ANK – Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

ES – Europos Sąjunga

FATF (angl. *Financial Action Task Force*) – Finansinių veiksmų darbo grupė kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu

FNTT – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

FNTT sąrašas – tai juridinių asmenų ar kitų organizacijų, neturinčių juridinio asmens statuso, kurios nuosavybės teise priklauso arba yra kontroliuojamos subjekto, kuriam taikomos sankcijos, sąrašas

FRD – finansų rinkos dalyvis

JT – Jungtinės Tautos

PP/TF – pinigų plovimas ir terorizmo finansavimas

PPTFPĮ – Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas

SPKĮ – Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas

ST – Saugumo taryba

SWIFT (angl. *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) – tarpbankinių atsiskaitymų sistema

TSĮ – Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymas

URM – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija

3. Bendrosios nuostatos

Europos Sąjungos ir Jungtinių Tautų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo gaires (toliau – Gairės) parengė VŠĮ Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centras (toliau – Centras) kartu su Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Šios Gairės buvo derintos su Lietuvos banku, Muitinės departamentu prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Centro dalininkais bei koreguojamos, atsižvelgiant į jų pateiktas pastabas. Centro misija – stiprinti Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos sistemą bei šalies tarptautinę reputaciją, sutelkiant dėmesį į bendradarbiavimo, švietimo bei pažangios, skaidrios ir atviros finansų sistemos svarbą.

Gairės rengtos vadovaujantis ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, FATF standartais, „Wolfsberg Group“ standartais, gerąja tarptautine ir Europos rinkos praktika bei Centro dalininkų rinkos praktika. Gairėse vartojamos sąvokos turi būti suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos PPTFPĮ, TSĮ, SPKĮ ir kituose ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Tikslinė auditorija, kuriai skirtos Gairės. Gairės yra skirtos visiems Lietuvos Respublikos fiziniams ir juridiniams asmenims, įpareigotiems laikytis ES ir JT sankcijų. Gairės gali būti naudingos ir užsienio juridiniams bei fiziniams asmenims, turintiems dalykinių santykių su Lietuvos Respublikos fiziniams ir juridiniams asmenims.

Gairių teisinis statusas. Gaires parengė ir už jų turinį atsako Centras, todėl jos yra rekomendacinio pobūdžio, kaip gerosios praktikos, naudojamos rinkoje, dokumentas, kuriuo remdamiesi Lietuvos Respublikos fiziniai ir juridiniai asmenys gali naudotis, siekiant užtikrinti tarptautinių sankcijų laikymąsi ir mažinti dėl jų kylančias rizikas.

4. Tarptautinių sankcijų sąvoka, teisinis reglamentavimas ir taikymo apimtis ES

4.1. Sąvoka ir teisinis reglamentavimas

Sankcijos – tai ribojamosios priemonės, kuriomis siekiama pakeisti subjekto, kuriam taikomos sankcijos, elgesį, vykdomą politiką ar atliekamus veiksmus, siekiant tarptautinio ir regioninio saugumo stiprinimo, branduolinio nusiginklavimo, žmogaus teisių ir demokratiškų vertybių užtikrinimo. Šios priemonės įgyvendinamos pagal TSĮ.

ES įgyvendina JT ST priimtas sankcijas², tačiau ES taip pat gali sustiprinti JT sankcijas, taikydama priemones, kuriomis papildomos JT ST nustatytos priemonės, bei gali nustatyti papildomas ribojamąsias priemones tiek savo iniciatyva, tiek siekiant įgyvendinti JT ST rezoliucijas. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublika yra įsipareigojusi laikytis JT ST rezoliucijomis ir savarankiškoms ES ribojamosiomis priemonėmis nustatytų sankcijų režimui. Lietuvos Respublikoje tarptautinės sankcijos yra įgyvendinamos, vadovaujantis ES reglamentais, JT rezoliucijomis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, kuriais įgyvendinami kiti ES teisės aktai ir JT ST rezoliucijos, TSĮ, Tarptautinių sankcijų įgyvendinimo priežiūros tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. gegužės 25 d. nutarimu Nr. 535 „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo įgyvendinimo“ ir kitais teisės aktais.

Lietuva vykdo JT ST rezoliucijas, kuriomis nustatomos tikslinės finansinės sankcijos terorizmo ir teroristų finansavimo bei masinio naikinimo ginklo platinimo srityse ir kurios pagal JT Chartijos 25 straipsnį yra privalomos JT valstybėms narėms. Lietuva taip pat įgyvendina JT ST sprendimus dėl tarptautinės taikos bei saugumo palaikymo, kurie, remiantis JT Chartijos 48 straipsnio 2 dalimi, yra įgyvendinami tiesiogiai, taip pat savo veiksmais per atitinkamas tarptautines institucijas, kurių narės jos yra.

Vadovaujantis JT ST rezoliucijomis, tikslinės finansinės sankcijos gali būti skiriamos ne vien tais atvejais, kai nustatoma, kad konkretūs subjektai atliko teroristinį aktą, bet ir tada, kai atsakingas JT ST komitetas nusprendžia, kad subjektai yra susiję su teroristinių grupių veikla, dalyvauja finansuojant, planuojant, aprūpinant, parengiant, atlieka veiksmus, siejamus su šiomis grupėmis, arba tiekia, perduoda ar perduoda ginklus ar susijusias medžiagas šioms grupėms, rūpinasi įdarbinimu jose ar kitaip jas remia.

Tikslinės finansinės sankcijos reiškia ir turto įšaldymą, ir draudimus, kuriais užkertamas kelias tiesiogiai ar netiesiogiai leisti naudotis lėšomis ar kitu turto į sąrašą įtrauktiems asmenims ir subjektams. JT ST rezoliucijos reikalauja įšaldyti lėšas ar kitą turtą ir tai apima bet kokį turtą, įskaitant, bet neapsiribojant: finansinį turtą, ekonominius išteklius, visų rūšių materialųjį ar nematerialųjį, kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą, kad ir kaip jis būtų įsigytas, ir bet kokios formos teisinius dokumentus ar priemones, įskaitant elektroninius ar skaitmeninius, įrodančius nuosavybės teisę į tokias lėšas ar kitą turtą arba jų dalį, įskaitant, bet neapsiribojant, banko kreditais, kelionės čekiais, pinigineis perlaidomis, akcijomis, vertybiniais popieriais, obligacijomis, vekseliais, taip pat bet kokias palūkanas, dividendus ar kitas pajamas iš tokių lėšų ar kito turto arba jų vertę, sukauptas arba gautas iš tokių lėšų ar kito turto.

1999 m. JT ST priėmė rezoliuciją Nr. 1267 dėl sankcijų Talibano, „Al-Qaeda“ grupuotėms ir jų bendrininkams. Pagal šią rezoliuciją įsteigtas specialus Saugumo Tarybos komitetas (dar vadinamas 1267 komitetu), kuris sudarė ir reguliariai atnaujinama su terorizmu siejamų asmenų ir organizacijų sąrašą. JT ST rezoliucijomis Nr. 1989 (2011 m.) ir Nr. 2253 (2015 m.) sąrašas buvo išplėstas, įtraukiant į jį Islamo Valstybę (ISIL/DAESH), „Al-Nusra Front“ ir jų bendrininkus. ES lygmeniu aukščiau paminėtos JT ST rezoliucijos įgyvendinamos Tarybos reglamentu (EB) Nr. 881/2002 (nuolat pildomas ir keičiamas). Šio reglamento 1 priede išvardijami asmenys ir

² [vairios sankcijų rūšys – Consilium \(europa.eu\)](http://vairios.sankciju.rusys-consilium.europa.eu).

organizacijos, kuriems pagal minėtas rezoliucijas taikomos sankcijos. Šis Tarybos reglamentais papildomas sąrašas sutampa su JT ST 1267 komiteto sudaromu sąrašu. Sąrašė nurodytiems asmenims, grupėms, susivienijimams ir kitiems subjektams taikomos šios sankcijos:

1. jiems draudžiama iš valstybių narių teritorijų ar naudojantis joms priklausančiais laivais ir orlaiviais tiesiogiai ar netiesiogiai tiekti, parduoti ar perduoti visų tipų ginklus ir susijusius reikmenis, įskaitant ginklus ir amuniciją, karines transporto priemones ir įrangą, sukarintą įrangą ir visų jų dalis;
2. Europos Bendrija neleidžia jiems tiesiogiai ar netiesiogiai tiekti, parduoti ar perduoti su karine veikla susijusių techninio konsultavimo, paramos ir mokymo paslaugų;
3. Europos Bendrija nurodo išaldyti jų lėšas bei kitą finansinį turtą ar ekonominius išteklius,
4. užtikrinama, kad jie negalėtų tiesiogiai ar netiesiogiai naudotis lėšomis ir kitu finansiniu turtu ar ekonominiais ištekliais;
5. valstybės narės imasi priemonių, būtinų užkirsti kelią sąrašė nurodytų asmenų įvažiavimui ar tranzitui per jų teritorijas.

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroristų išpuolių JAV, buvo priimta JT ST rezoliucija 1373 (2001), kuri nustatė plataus masto kovos su terorizmu, ypač kovos su terorizmo finansavimu, strategiją, kurioje, be kita ko, numatyta, kad valstybės turi nedelsdamos išaldyti lėšas ir kitą finansinį turtą ar ekonominius išteklius asmenų, kurie padarė ar kėsinosi padaryti teroro aktus, padėjo juos įvykdyti arba juose dalyvavo, taip pat šiems asmenims priklausiusių arba jų valdomų subjektų ir asmenų bei subjektų, kurie veikė tokių asmenų ar subjektų vardu arba jų pavedimu. Pagal šią rezoliuciją sudarytas specialus JT ST Kovos su terorizmu komitetas, nesudarinėja su terorizmu siejamų subjektų sąrašo, palikdamas atskirų valstybių kompetencijai identifikuoti tokius asmenis ir organizacijas, kurių lėšos ir kitas finansinis turtas turi būti išaldomas. Visoms valstybėms taip pat rekomenduojama atsižvelgti į išaldymo sankcijas, kurių terorizmo finansavimu pagrįstai įtariamų subjektų atžvilgiu imasi kitos valstybės, jas išnagrinėti, ir pagal poreikį bei galimybes tiems subjektams taip pat taikyti. Ši rezoliucija buvo įgyvendinta ES lygmeniu, Tarybai priėmus bendrąją poziciją 2001/930/BUSP dėl kovos su terorizmu, bendrąją poziciją 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2580/2001.

Subjektai, kuriems taikomos JT ST rezoliucijos, turi teisę kreiptis dėl išbraukimo iš įtrauktų asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomos JT ST rezoliucijos, nukreiptos prieš terorizmą, sąrašų (žr. 1 priedą).

4.2. Subjektai, atsakingi už sankcijų įgyvendinimą ir subjektai, kuriems taikomos sankcijos

Už ES sankcijų įgyvendinimą ir vykdymą atsakingi ES jurisdikcijai priklausantys fiziniai ir juridiniai asmenys: visi ES piliečiai, visi juridiniai asmenys ir juridinio asmens statuso neturintys subjektai, registruoti ar dalinai, ar visiškai vykdančios veiklą ES teritorijoje arba nuosavybės teise priklausantys ES įsteigtam juridiniam asmeniui arba ES pilietybę turinčiam fiziniam asmeniui. ES sankcijų taip pat privalo laikytis ne ES piliečiai, esantys ES jurisdikcijoje (teritorijoje), įskaitant oro erdvę, orlaivius ir laivus, priklausančius valstybės narės jurisdikcijai. Šie subjektai privalo įsitikinti, ar vykdydami veiklą su atitinkamais klientais, verslo partneriais ir kitomis šalimis, nepažeidžia ES galiojančių sankcijų.

Pažymėtina, kad ES ir JT netaiko *ekstrateritorialumo*, t. y. ES ir JT sankcijų režimai negali būti taikomi ir priverstinai vykdomi už ES ir JT jurisdikcijos ribų. Pavyzdžiui, motininė bendrovė, kuri įsteigta ES valstybėje narėje, privalo laikytis ES sankcijų visa apimtimi, tačiau jos dukterinei įmonei, įsteigta trečiojoje valstybėje bei turinčiai atskirą juridinį statusą, ES ir JT sankcijos nėra privalomos. Tačiau svarbu, kad dukterinė įmonė negali būti naudojama sankcijų apėjimo tikslais. Atkreiptinas dėmesys, kad ES valstybėje narėje įsteigtos bendrovės filialai (atstovybės) trečiojoje valstybėje privalo laikytis ES sankcijų visa apimtimi. Taip pat ES sankcijos privalomos visiems ES visą verslą arba jo dalį vykdančioms fiziniams ir juridiniams asmenims.

Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas ir vykdymas finansų įstaigose. Finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai pagal PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalies 4 punktą turi nustatyti vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras sankcijoms įgyvendinti. Be kita ko, finansų įstaigos, atsižvelgiant į jų geografinę veiklos apimtį, gali turėti įgyvendinti kitų ES valstybių narių ir trečiųjų valstybių nustatytas sankcijas, kurios Lietuvos Respublikoje nėra privalomos, bei įgyvendindamos tarptautinius standartus ir rekomendacijas⁴, gali pasirinkti įgyvendinti kitų ES valstybių narių ir trečiųjų valstybių nustatytas sankcijas, kurios Lietuvos Respublikoje nėra privalomos.

Remiantis TSI, sankcijos gali būti pritaikytos toliau nurodytiems subjektams, nepriklausomai nuo jų teritorijos, pilietybės, registravimo šalies ir kitų veiksnių:

- valstybei, valstybės daliai, teritorijai (specialaus statuso zonai);
- juridiniam asmeniui;
- fiziniam asmeniui;
- bet kokiai kitai organizacijai arba fizinių ar juridinių asmenų grupei ir (ar) organizacijų grupei, pavyzdžiui, teroristinei grupei.

4.3. Tarptautinių sankcijų klasifikacija

ES nėra nustačiusi tikslių ribojamųjų priemonių rūšių, kurios būtų pritaikomos visiems šiuo metu egzistuojantiems ribojamųjų priemonių režimams. Tačiau, atsižvelgiant į sankcijų taikymo sritį ir apimtį, sankcijos paprastai skirstomos pagal du kriterijus – sritį, į kurią sankcijos nukreiptos, ir sankcijų ribojimų mastą.

Sankcijų tipai pagal sritį, į kurią sankcijos nukreiptos:

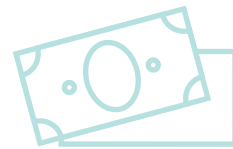

Ekonominės sankcijos

Civilinės paskirties, dvejopo naudojimo prekių, karinės įrangos, paslaugų ir technologijų importo, eksporto, reeksporto ir tranzito apribojimai

ES fizinių ir juridinių asmenų ekonominės veiklos valstybėje ar teritorijoje, dėl kurios įgyvendinamos tarptautinės sankcijos, apribojimai

Subjektų, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos, ekonominės veiklos ES teritorijoje apribojimai

Finansinės sankcijos

Teisių valdyti, naudoti ir disponuoti lėšomis, ekonominiais ištekliais ir turtinėmis teisėmis apribojimai

Mokėjimų apribojimai

Kiti finansinės veiklos apribojimai

Politinės sankcijos

Kelionių į arba per valstybę ar teritoriją, dėl kurios įgyvendinamos tarptautinės sankcijos, apribojimai

Apribojimai atvykti ar keliauti tranzitu per ES teritoriją asmenims, dėl kurių įgyvendinamos tarptautinės sankcijos

Diplomatinių santykių apribojimai

Susisiekimo sankcijos

Transporto (geležinkelių, kelių, vandens, oro) apribojimai

Pašto, elektroninių ryšių ir (ar) kitokių ryšių ir susisiekimo su subjektais, dėl kurių įgyvendinamos tarptautinės sankcijos, apribojimai

Sankcijų tipai pagal pritaikomų **sankcijų ribojimų mastą**:

- **visapusiškos sankcijos (angl. *comprehensive sanctions*)** – tai sankcijos, kurios taikomos visos valstybės ar teritorijos fiziniams ir juridiniams asmenims, leidžiant tik humanitarinę pagalbą. Tokios sankcijos šiuo metu taikomos Šiaurės Korėjai;
- **sektorinės sankcijos (angl. *sectoral sanctions*)** – tai ekonominių sankcijų rūšis, kuri apima tam tikrą ekonominės veiklos sektorių ir draudžia tam tikros rūšies sandorius. Sektorinės sankcijos tikslingai nukreiptos į pagrindinius ekonominės veiklos subjektus ir (arba) pagrindinius valstybės išteklius.
- **tikslinės sankcijos (individualios sankcijos) (angl. *targeted/individual sanctions*)** – tai sankcijos, kurios taikomos konkrečioms juridiniams ir fiziniams asmenims. Jomis siekiama subjektų, kuriems jos nustatomos, politikos ar elgesio pokyčių.

Ribojimai, kurie gali būti pritaikyti subjektams, kuriems taikomos sankcijos:

 <p>Ginklų embargas, įskaitant dvejojimo naudojimo prekių ir technologijų importo, eksporto ir pervežimo ribojimus</p>	 <p>Į sankcijų sąrašus įtrauktų asmenų atvykimo apribojimai (draudimas keliauti)</p>
 <p>Lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymas</p>	 <p>Sektorinės sankcijos konkrečiuose ekonominės veiklos sektoriuose, įskaitant apribojimus importui ir/arba eksportui, apribojimai investuoti, teikti finansines ar kitas paslaugas</p>

4.4. Tarptautinių sankcijų įgyvendinimą užtiktinančios priežiūros institucijos Lietuvos Respublikoje

TSĮ 11 straipsnyje yra nustatytos kompetentingos institucijos, kurios atsakingos už tarptautinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje užtikrinimą. Skirtingos valstybės institucijos yra atsakingos už skirtingų rūšių tarptautinių sankcijų įgyvendinimą, koordinavimą ir priežiūrą, atsižvelgiant į jų veiklos sritis.

Sankcijų rūšis	Atsakingos institucijos
Ekonominės sankcijos	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija • Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos • Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija • Lietuvos Respublikos energetikos ministerija
Finansinės sankcijos	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos • Lietuvos Respublikos finansų ministerija • Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos
Politinės sankcijos	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija

Susisiekimo ir ryšių sankcijos

- Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
- Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
- Lietuvos transporto saugos administracija
- Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba

Socialinės ir kitas sankcijas vykdo kitos institucijos pagal joms priskirtas veiklos sritis, užtikrindamos kultūrinių, mokslo, švietimo, sporto ir kitokių visuomeninių ryšių su subjektais, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos, apribojimų įgyvendinimą.

Kompetentingų institucijų kontaktinę informaciją galima rasti URM puslapyje, skiltyje [Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas Lietuvoje](#).

Kompetentingos institucijos, nurodytos TSĮ 11 straipsnio 1 dalyje, yra atsakingos už sprendimų priėmimą tarptautinių sankcijų klausimais, sprendžia dėl išimčių ar leidimų netaikyti apribojimų ir įpareigojimų, konsultuoja fizinius ir juridinius asmenis sankcijų klausimais, gauna ir teikia informaciją juridiniams ir fiziniams asmenims bei tarptautinėms organizacijoms (per URM) sankcijų įgyvendinimo tikslais.

4.5. Tarptautinių sankcijų nesilaikymo pasekmės

Už tarptautinių sankcijų nesilaikymą, pažeidimą, bandymą jas apeiti ar pagalbą jas apeinant ES asmenims gali kilti skirtinga teisinė atsakomybė, kuri priklauso nuo pažeidimo pobūdžio, sunkumo ir padarytos žalos. ES valstybės narės už sankcijų laikymosi pažeidimus nustato administracinę, baudžiamąją ar kitokią atsakomybę pagal savo teisės aktus. Pažymėtina, kad už tarptautinių sankcijų nesilaikymą gali atsirasti ne tik teisinė atsakomybė (Lietuvoje atsakomybė gali kilti pagal ANK, BK ir TSĮ), tačiau ir kitokio pobūdžio pasekmės, pavyzdžiui, reputacinė žala.

Galimos pasekmės fiziniams ir juridiniams asmenims už sankcijų nesilaikymą:

Lėšų ir ekonominių
išteklų išaldymas

Reputacinė žala

Teisinė atsakomybė
už tarptautinių sankcijų
nesilaikymą

Priežiūros institucijų
poveikio priemonės

Korespondentinių santykių
nutraukimas

5. Vidaus kontrolės procedūros, įgyvendinant sankcijas

Kaip jau buvo minėta 4.2 poskyryje, už ES sankcijų įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje yra atsakingi visi fiziniai bei juridiniai asmenys, tarp jų ir finansų įstaigos bei kiti valstybėje įsteigti arba veiklą vykdančys subjektai ar organizacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad juridiniams asmenims, išskyrus nurodytus PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalyje, nėra teisės aktais nustatytos pareigos turėti vidaus kontrolės procedūras, įgyvendinant sankcijas. Tačiau vidaus kontrolės procedūrų įdiegimas juridiniam asmeniui gali būti naudinga papildoma priemonė sankcijų rizikai vertinti, valdyti ir ją mažinti.

PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo nustatyti atitinkamą vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, susijusias su: <...> 2) rizikos vertinimu, rizikos valdymu, <...> 4) tarptautinių finansinių sankcijų, ribojamųjų priemonių įgyvendinimu“. Siekiant ne tik įgyvendinti anksčiau minėtą įstatymą, tačiau ir užtikrinti tarptautinių sankcijų laikymąsi, svarbu nustatyti, suprasti ir įvertinti kylančias rizikas, susijusias su tarptautinėmis sankcijomis, bei nustatyti metodus šioms rizikoms valdyti ir (arba) mažinti. Siekiant šio tikslo yra rengiami vidaus kontrolės dokumentai, kuriuose turėtų atsispindėti sankcijų rizikos vertinime nustatyta finansų rinkos dalyvių veiklos rizika bei jos valdymo priemonės.

Toliau pateikiama informacija apie vidaus kontrolės procedūras, siekiant įgyvendinti sankcijas, gali būti naudinga ne tik finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams, tačiau visiems juridiniams asmenims, ypač tiems, kurie vykdo tarptautinį verslą ir (arba) verslą, susijusį su sankcionuotomis prekėmis, jurisdikcijomis ar strateginėmis prekėmis (žr. 6.3 skyrių „Strateginės prekės ir technologijos“).

5.1. Visos veiklos rizikos vertinimas tarptautinių sankcijų aspektu

Visos veiklos rizikos vertinimas (angl. *Enterprise-Wide Risk Assessment – EWRA*) – tai finansų įstaigų naudojama analizė įgimtoms su verslu susijusioms rizikoms, rizikos valdymo priemonėms ir likutinei rizikai nustatyti ir įvertinti. Tokia analizė padeda įsivertinti rizikos apetitą ir tai, kokias procedūras įstaiga turi nusistatyti bei aprašyti sankcijų vidaus kontrolės dokumentuose. Pažymėtina, kad visos veiklos rizikos vertinimas yra tik pagalba nustatyti didžiausias rizikos sritis, kurioms gali būti reikalingos papildomos rizikos valdymo priemonės, tačiau toks vertinimas negali būti priežastimi nesilaikyti tarptautinių sankcijų įgyvendinimo.

Remiantis Lietuvos banko 2021 metais išleista „Finansų rinkos dalyvių atliekamų visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimų apžvalga“, rizikos vertinime, kaip geroji praktika, nurodyta, kad finansų įstaigos turėtų nustatyti ir vertinti tarptautinių finansinių sankcijų ir masinio naikinimo ginklų finansavimo (angl. *proliferation financing*) riziką. Atsižvelgiant į finansų įstaigos veiklos mastą, pobūdį, teikiamas paslaugas ir (arba) produktus bei jos sandarą ir esamą poreikį, finansų rinkos dalyvis gali nuspręsti sankcijų rizikas įtraukti į bendrą visos įstaigos PP/TF rizikos vertinimą arba atlikti atskirą visos įstaigos tarptautinių sankcijų rizikų vertinimą. [Pažymėtina, kad Lietuvos bankas 2023 m. patvirtino nutarimą dėl finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų dėl tarptautinių sankcijų įgyvendinimo, kuris įsigalioja 2023 m. rugsėjo 1 d.](#)

Juridiniams asmenims, išskyrus nurodytiems PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalyje, prievolė atlikti visos veiklos rizikos vertinimą netaikoma, tačiau naudojantis gerąja patirtimi, tokia analizė gali būti pritaikyta bei naudojama ir kitose verslo šakose, taip apsaugant juridinį asmenį nuo galimų sankcijų rizikų ir efektyvinant sankcijų įgyvendinimo bei rizikos valdymo procesus.

Atlikdami visos veiklos rizikos vertinimą tarptautinių sankcijų aspektu, nepriklausomai nuo to, ar jis atliekamas kartu su PP/TF rizikos vertinimu ar atskirai, juridiniai asmenys turėtų nustatyti ir įvertinti rizikas, kylančias iš vertinimo momentu vykdomos veiklos, šiais aspektais – klientų,

geografinės, paslaugų ir produktų bei jų teikimo kanalų ir pan.

Juridiniai asmenys, vertindami tarptautinių sankcijų riziką, turėtų įsivertinti šiuos rizikos šaltinius (sąrašas pavyzdinis):

- **Klientų rizika.** Kokias tarptautinių sankcijų pažeidimo rizikas kelia esama klientų bazė? Kokią klientų bazės dalį sudaro klientai, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai gali paveikti tarptautinės sankcijos (pavyzdžiui, asmenys, susiję su sankcionuotomis veiklos sritimis)?
- **Šalies ir (arba) geografinio regiono rizika.** Kokias tarptautinių sankcijų pažeidimo rizikas kelia juridinio asmens geografinė padėtis, kliento klientų ir partnerių geografinė padėtis? Taip pat iš kokių ir į kokias valstybes gaunami ar siunčiami mokėjimai ar prekės ir kokia iš to yra kylanti rizika (įvertinant ir įmonės filialų, atstovybių bei dukterinių įmonių lokacijas)?
- **Paslaugų, produktų rizika ir (arba) operacijų rizika.** Kokias tarptautinių sankcijų pažeidimo rizikas kelia juridinio asmens siūlomi produktai ir paslaugos? Kaip klientai gali pasinaudoti juridinio asmens teikiamomis paslaugomis ir (arba) produktais tarptautinių sankcijų vengimo ir (arba) apėjimo tikslais?
- **Teikimo kanalų rizika.** Kokias tarptautinių sankcijų pažeidimo rizikas kelia klientams teikiamų paslaugų ir (arba) produktų teikimo kanalai tiesiogiai, per tarpininkus, klientui fiziškai dalyvaujant ar aptarnaujant nuotoliniu būdu?
- **Partnerių rizika.** Kokias tarptautinių sankcijų pažeidimo rizikas kelia juridinio asmens turimi partneriai? Kokiose teritorijose jie veikia?
- **Kitos rizikos rūšys ir jų indikatoriai** (pavyzdžiui, kokybinės rizikos, funkcijų perdavimo tretiesiems asmenims rizika ir kt.), kurie gali turėti reikšmingos įtakos juridinio asmens vykdomai ekonominei veiklai bei su tuo susijusiai prigimtinai rizikai.

Kiekvienam identifikuotam rizikos šaltiniui **rekomenduojama** nustatyti:

- **Tikimybę** – įvykio tikimybės laipsnis. Kokia yra tikimybė, kad juridiniam asmeniui neįvedus jokių kontrolės ir rizikos mažinimo priemonių bus pažeistos tarptautinės sankcijos dėl konkretaus rizikos šaltinio.
- **Galimas pasekmės** – neigiamas įvykio rezultatas. Kokios pasekmės gali atsirasti juridiniam asmeniui, jei tarptautinės sankcijos bus pažeistos.
- **Rizikos mažinimo priemonės** – kokios vidinės priemonės ir procedūros yra įgyvendintos, kad tarptautinės sankcijos nebūtų pažeistos.
- **Rizikos likutinė vertė** – kokia yra tikimybė, kad tarptautinės sankcijos bus pažeistos po to, kai buvo įvestos ir atliktos rizikos kontrolės ir mažinimo priemonės.

Teorinis sankcijų rizikos vertinimo pavyzdys

Rizikos šaltinis	Klientai, reziduojantys arba registruoti Baltarusijoje.
Tikimybė	Klientai iš Baltarusijos sudaro 50 % klientų bazės, todėl vertinama, kad tikimybė yra aukšta.
Galimos pasekmės/rizikos	Reputacinės pasekmės – rizika aukšta; Atsakomybė (administracinė) – rizika maža; Atsakomybė (baudžiamoji) – rizika labai maža; Reguliacinės pasekmės (licencijos praradimas) – rizika vidutinė.
Rizikos mažinimo priemonės	Visi mokėjimai iš / į Baltarusijoje registruotų klientų sąskaitas yra stabdomi ir juos tikrina analitškai.
Rizikos likutinė vertė	Įgyvendinus klientų mokėjimų patikrą, tikimybė, kad bus pažeistos tarptautinės sankcijos, yra 1 %.
Rizika priimtina / nepriimtina	Nepriimtina.

Remiantis Lietuvos banko 2022 metais išleistu dokumentu „[Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas finansų įstaigoje](#)“, rizikų, susijusių su tarptautinėmis sankcijomis, vertinimas skiriasi nuo PP/TF rizikų vertinimo. Akcentuojama, kad **tarptautinių sankcijų rizikai turėtų būti taikomas ypač žemas rizikos toleravimo lygis**, todėl bet kokiai likutinei rizikai turėtų būti taikomos rizikos valdymo priemonės, t. y. net jei finansų įstaigoje yra vienas klientas, kuriam kyla tarptautinių sankcijų rizika, įstaigoje turi būti įdiegtos rizikos valdymo priemonės.

Kaip išsamiai ir giliai rizikos šaltiniai turėtų būti išskaidyti ir vertinami, nusistato pats juridinis asmuo, atsižvelgdamas į teikiamų paslaugų ir produktų apimtį bei sudėtingumą, paslaugų teikimo kanalus, paslaugų ir produktų galimą panaudojimą tarptautinių sankcijų vengimo ir apėjimo tikslais, klientų portfelio savybes, juridinio asmens ir klientų veiklos geografiją bei kitus kriterijus. Juridinis asmuo privalo įsivertinti, kokio išsamumo rizikos vertinimas turėtų būti atliekamas, kad būtų pakankamas, norint nustatyti kylančias rizikas ir reikalingas kontrolės bei rizikos valdymo (mažinimo) priemonės.

Rizikos vertinimo dažnumas. Įvertinus juridinio asmens pobūdį ir egzistuojančias rizikas, visos veiklos ar jos dalies, produkto, geografijos ar kitos verslo dalies rizikos vertinimą tarptautinių sankcijų aspektu rekomenduojama atlikti:

- periodiškai (kasmet);
- JT ir (arba) ES paskelbus naują sankcijų režimą;
- pradedant teikti naują paslaugą, produktą;
- pradedant teikti esamą paslaugą, produktą naujam klientų segmentui;
- pradedant teikti esamą paslaugą, produktą naujoje geografinėje teritorijoje;
- pradedant teikti esamą paslaugą, produktą nauju paslaugos, produkto teikimo kanalu;
- nutikus kitiems įvykiams (juridinių asmenų susijungimai, išigijimai ir kt.).

Priimtinas rizikos lygis, kontrolės priemonės ir rizikos mažinimo priemonės, susijusios su tarptautinėmis sankcijomis, ir už jas atsakingi asmenys turėtų būti aprašyti juridinio asmens vidiniame dokumente – Sankcijų politikoje.

5.2. Vidaus kontrolės procedūrų įgyvendinimas

Kaip minėta anksčiau, finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai, įgyvendindami PPTFPĮ, privalo turėti ir vykdyti tarptautinių sankcijų vidaus kontrolės procedūras. Šie dokumentai įprastai yra visos atitikties programos dalis ir juos tvirtina valdyba, direktorių taryba arba kitas atitinkamas juridinio asmens valdymo organas.

Kitiems verslo subjektams rekomenduojama parengti, patvirtinti ir vykdyti sankcijų vidaus kontrolės procedūras sankcijų įgyvendinimo ir rizikos valdymo tikslais.

Vidaus kontrolės procedūros, įgyvendinant sankcijas, turėtų apimti (sąrašas nėra baigtinis):

- **Sankcijas** – privalomas laikytis ir savanoriškai pasirinktas;
- **Atsakingus asmenis ir pareigas** – nustatyti už tarptautinių sankcijų įgyvendinimo priežiūrą, valdymą ir įgyvendinimą atsakingus asmenis ir jų pareigas;
- **Sankcijų rizikos valdymo procesus** – įdiegti ir atlikti procesus, siekiant valdyti ir mažinti sankcijų riziką. Priklausomai nuo vykdomos veiklos šie procesai turėtų apimti: deramą kliento / partnerio tikrinimą tarptautinių sankcijų kontekste, klientų / partnerių tikrinimą sankcijų sąrašuose, klientų / partnerių mokėjimų / operacijų tikrinimą, įtartinos veiklos ar įtartinų operacijų pranešimų procesą tiek juridinio asmens viduje, tiek kompetentingoms institucijoms, lėšų įšaldymo procesą bei nustatytą juridinio asmens vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą, užtikrinant pranešėjo apsaugą (angl. *Whistleblower*);
- **Mokymus** – vidinių mokymo programų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo klausimais aprašymas ir vykdymas;
- **Auditą** – juridinio asmens vykdomą tarptautinių sankcijų įgyvendinimo auditą ir jo periodiškumą.

Rekomenduojama sankcijų vidaus kontrolės procedūras peržiūrėti ir atnaujinti tokiu pačiu dažnumu ir esant toms pačioms aplinkybėms, kaip ir atliekant prieš tai pateiktą rizikos vertinimą, bei kai priimami nauji Lietuvos Respublikos teisės aktai ar jų pakeitimai, susiję su tarptautinių sankcijų įgyvendinimu.

Priklausomai nuo juridinio asmens dydžio, klientų bazės dydžio ir juridinio asmens sandaros, sankcijų politikos operacinė dalis gali būti perkeliama į žemesnio lygio dokumentus, tokius kaip veiklos procedūros ar instrukcijos (angl. *Standard operating procedures*).

5.3. Už tarptautinių sankcijų priežiūrą, valdymą ir įgyvendinimą atsakingi asmenys ir jų pareigos

Už sankcijų vidaus kontrolės procedūrų nustatymą finansų įstaigoje yra atsakinga įstaigos valdyba arba kitas atitinkamas valdymo organas. Tačiau įstaigos viduje turėtų būti paskiriami ir kiti asmenys, atsakingi už tarptautinių sankcijų vidaus kontrolės procedūrų nuolatinį įgyvendinimą, valdymą ir priežiūrą. Dažniausiai finansų įstaigose įdiegiama trijų gynybos linijų (angl. *three lines of defense*) sistema (priklausomai nuo kiekvienos finansų įstaigos specifikos, pirmos ir antros gynybos linijų funkcijų pasiskirstymas gali skirtis), kurią sudaro:

Pirmoji gynybos linija

Atsakinga už kasdienį rizikų valdymą tiek prieš pradėdant naujus santykius su klientu, tiek visų dalykinių santykių laikotarpiu. Pirmoji gynybos linija atsakinga už informacijos apie klientus surinkimą, rizikų, susijusių su klientu, nustatymą, klientų operacijų stebėseną ir įtartinos veiklos ar operacijos perdavimą atsakingiems įstaigos darbuotojams. Pirmoji gynybos linija taip pat atsakinga už verslo santykių nutraukimą, jei įvertinama, kad juridiniam asmeniui keliamo sankcijų rizika nėra priimtina.

Antroji gynybos linija

Už vidinius procesus atsakingas skyrius. Antrojoje gynybos linijoje turėtų būti paskirtas asmuo (ar asmenys) – sankcijų atitikties specialistas (-ai), atsakingas už tarptautinių sankcijų vidaus kontrolės procedūrų nustatymą, įgyvendinimą ir laikymąsi įstaigoje bei atsakingas už reguliarių subjektų, dėl kurių taikomos finansinės sankcijos, sąrašo atnaujinimą, disponavimo sąskaitomis ar kitais produktais ir paslaugomis stabdymo proceso inicijavimą ir užtikrinimą, pranešimų teikimą priežiūros institucijoms apie galimus tarptautinių sankcijų pažeidimus ir kt. Priklausomai nuo įstaigos dydžio ir struktūros gali būti paskirti keli sankcijų atitikties specialistai, galintys turėti skirtingas pareigas ir atsakomybes. Antrosios gynybos linijos atsakomybės taip pat dažnai apima vidaus mokymų programą ir jos įgyvendinimą (dalis mokymų gali būti deleguojama pirmosios gynybos linijos funkcijoms), atitikties sistemų diegimą ir priežiūrą. Tam, kad būtų užtikrintas skaidrus tarptautinių sankcijų įgyvendinimas ir laikymasis įstaigos viduje, antroji gynybos linija turėtų būti nepriklausoma nuo pirmosios, ir turėtų tiesiogiai atsiskaityti įstaigos valdybai apie galimus tarptautinių sankcijų, vidaus kontrolės procedūrų trūkumus ir (arba) pažeidimus.

Trečioji gynybos linija

Vidaus arba išorinis auditas, nuo pirmosios ir antrosios gynybos linijų nepriklausomas įstaigos organas, tiesiogiai atskaitingas valdybai. Audito funkcija – atlikti nepriklausomas tarptautinių sankcijų vidaus kontrolės procedūrų patikras, jos atitiktį įstatymams ir sankcijų režimams, sankcijų rizikų valdymo efektyvumą įstaigos viduje, vidines kontroles, mokymų programos efektyvumą ir kitus tarptautinių sankcijų atitikties aspektus.

6. Deramas klientų tikrinimas tarptautinių sankcijų aspektu

Deramas klientų tikrinimas yra viena iš pagrindinių priemonių, siekiant nustatyti ir vertinti individualiai su klientu ar verslo partneriu susijusias, esamas ir ateityje numatomas tarptautinių sankcijų rizikas. Kaip jau minėta anksčiau, už sankcijų įgyvendinimą atsakingi visi juridiniai ir fiziniai asmenys, todėl deramas kliento ar partnerio patikrinimas sankcijų įgyvendinimo tikslais turėtų būti atliekamas ne tik finansų įstaigose ar kituose įpareigotuose subjektuose, tačiau visuose verslo subjektuose. Tikrinimo metu juridinis asmuo turi įvertinti ne tik tiesiogines, bet ir netiesiogines sąsajas su asmenimis, kuriems taikomos sankcijos, sankcionuotomis sritimis ar produktais.

! Pavyzdžiui, juridinis asmuo, užsiimantis krovinių pervežimu, turėtų tikrinti ne tik galimas sankcijas asmenims, užsakiusiems pervežimą, tačiau ir krovinio kilmės šalį ar teritoriją, galutinį tikslą, oro, jūrų uostus ir teritorijas, per kuriuos krovinyms gabenamas, bei ar pačiam kroviniui nėra pritaikytos sankcijos.

Deramas klientų tikrinimas tarptautinių sankcijų aspektu gali būti atliekamas kartu su PP/TF prevencijos tikslais atliekamu kliento patikrinimu, tačiau informacijos pobūdis, vertinimas ir nustatytas rizikos lygis skiriasi. Kliento rizikos lygis tarptautinių sankcijų tikslais gali būti įtrauktas į bendrą kliento PP/TF riziką arba klientui gali būti priskirti du atskiri rizikų lygiai.

Rizikos lygių vertinimo būdų privalumai ir trūkumai

Atskiri rizikos lygiai	Bendras rizikos lygis
<ul style="list-style-type: none">• Vertinant labiau atsižvelgiama į rizikas, susijusias su sankcijomis;• Taikomos labiau sankcijų rizikai valdyti pritaikytos kontrolės priemonės;• Tas pats rizikos modelis gali būti priskirtas ir partneriams;• Nederantys periodinių peržiūrų ciklai kelia papildomą klientų nepasitenkinimą.	<ul style="list-style-type: none">• Lengvesnis periodinių peržiūrų administravimas;• Galimai mažesnis klientų nepasitenkinimas dėl retesnių pakartotinių atskirų rizikos aspektų peržiūrų;• Mažiau dėmesio skiriama sankcijų rizikoms.

Deramą klientų ir (arba) partnerių tikrinimą tarptautinių sankcijų aspektu rekomenduojama atlikti:

- prieš pradėdant dalykinius santykius su klientu (angl. *Onboarding*) arba partneriu;
- kai klientui pradėdamas teikti naujas produktas arba pasirašoma nauja paslaugos teikimo sutartis su partneriu;
- kai kliento ar partnerio profilyje įvyksta pasikeitimų arba gaunama naujos informacijos, kuri gali turėti įtakos kliento ar partnerio rizikai (pavyzdžiui, gaunamas įspėjimas, kad klientas arba partneris galimai buvo įtrauktas į sankcijų sąrašą, plačiau žr. 7 skyrių);
- periodinio patikrinimo metu;
- kitais pagrįstais atvejais, kai tai svarbu sankcijų rizikai įvertinti ir valdyti.

Periodinės patikros, priklausomai nuo klientui ar partneriui priskirto rizikos lygio, turi būti atliekamos juridinio asmens vidaus politikos nustatytu periodiškumu.

6.1. Deramas klientų ir partnerių patikrinimo procesas

Paskirti atsakingi asmenys verslo subjektuose turėtų gerai išmanyti galimas rizikas, susijusias su jų verslu, o tai turėtų apimti ir klientų bei verslo partnerių deramą patikrinimą. Apie kuriuos subjektus ir kiek informacijos surinkti, sprendžia kiekvienas juridinis asmuo individualiai, atsižvelgdamas į savo klientų bazę, veiklos jurisdikcijas ir rizikos apetitą. Tačiau surinkta išsami ir aktuali informacija apie asmenį gali pagreitinti ir palengvinti nuolatinės asmenų patikras sankcijų sąrašuose bei jų vykdomus sandorius ar atliekamus mokėjimus, taip pat sumažinti sankcijų rizikas.

Siekdami valdyti su sankcijomis susijusią riziką, juridiniai asmenys turi įsitikinti, kad jų klientams, tarpininkams, verslo partneriams nėra taikomos tarptautinės sankcijos. Verslo partnerių patikra neturėtų apsiriboti tik patikrinimu, ar subjektas nėra tiesiogiai įtrauktas į sankcijų sąrašus, tačiau rekomenduojama papildomai vertinti, ar jis nėra tiesiogiai arba netiesiogiai susijęs su sankcionuotais subjektais per akcininkų, valdymo struktūrą bei vykdomą veiklą.

Rekomenduojama deramo klientų ir partnerių patikrinimo tarptautinių sankcijų tikslais metu, atlikti šiuos veiksmus:

Informacijai surinkti gali būti naudojamas sankcijų klausimynas, kuris gali būti įtrauktas į PP/TF prevencijos klausimyną. Klausimynas veikia kaip asmeninė fizinio ar juridinio asmens deklaracija sankcijų klausimais. Sankcijų klausimynas turėtų apimti visą reikalingą informaciją sankcijų rizikai nustatyti ir tolimesnei kontrolei užtikrinti – nuolatinėi asmenų, sandorių ir mokėjimų patikrai atlikti. Surinkta informacija turėtų būti patvirtinta iš patikimų ir nepriklausomų šaltinių ir (arba) kitais dokumentais. Fizinio ar juridinio asmens (įskaitant asmens atstovo ir naudos gavėjo) tapatybei patvirtinti turėtų būti surenkama tokia pat informacija ir dokumentai, kaip nustatyta PPTFFP pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos tikslais.

Fizinio ir juridinio asmens tapatybės nustatymas

	Fiziniai asmenys	Juridiniai asmenys
Reikalinga informacija identifikavimui	<ul style="list-style-type: none">• Vardas (-ai)• Pavardė (-ės)• Asmens kodas• Gimimo data ir vieta• Pilietybė (-ės)• Parašas	<ul style="list-style-type: none">• Pavadinimas• Teisinė forma• Registracijos numeris• Registracijos adresas• Faktinės veiklos vykdymo adresas• Juridinių asmenų registro išrašas
Galimi dokumentai identifikavimui	<ul style="list-style-type: none">• Pasas• Asmens tapatybės kortelė (ES)• Leidimas gyventi Lietuvoje• Vairuotojo pažymėjimas³	<ul style="list-style-type: none">• Juridinių asmenų registro išrašas• Steigimo dokumentai
Galimi dokumentai akcininkams ir naudos gavėjams nustatyti	<ul style="list-style-type: none">• Išrašas iš akcininkų registro• Išrašas iš naudos gavėjų registro• Išrašas iš vertybinių popierių biržos ir kt.	

6.2. Nuosavybės ir kontrolės struktūros nustatymas

Vertinant juridinio asmens sankcijų statusą ir riziką, privaloma įvertinti kontrolės struktūrą ir joje esančius fizinius bei juridinius asmenis ir jų sankcijų statusą. Vertinant valdymo struktūrą tarptautinių sankcijų aspektu, reikia atsižvelgti į du kriterijus: nuosavybės teisę ir kontrolę. Kai sankcijos pritaikomos (tiek nuosavybės, tiek kontrolės atveju), apie tai turi būti informuojama FNTT rašytinio pranešimo forma kartu su visais papildomais dokumentais. FNTT, įvertinusi gautą informaciją, gali priimti sprendimą įtraukti į sąrašą juridinį asmenį ar kitą organizaciją, neturinčią juridinio asmens statuso, nustačius, kad nuosavybės teise priklauso arba yra kontroliuojamos subjekto, kuriam taikomos sankcijos. Šis sprendimas priimamas FNTT direktoriaus įsakymu ir informacija per 2 darbo dienas pavošinama FNTT interneto svetainėje.

Nuosavybės teisė

Nuosavybei nustatyti vertinama ar fiziniam arba juridiniam asmeniui priklauso atitinkama vertinamo subjekto nuosavybės dalis. Lietuvos Respublikoje teisės saugos institucijos, vadovaujantis 2001 m. gruodžio 27 d. [Tarybos reglamentu \(EB\) Nr. 2580/2001 dėl specialių ribojančių priemonių, taikomų tam tikriems asmenims ir subjektams siekiant kovoti su terorizmu](#), sankcijas dukterinėms įmonėms taiko tuomet, kai subjektas, kuriam taikomos sankcijos, valdo 50 % ir daugiau visų akcijų. Nustatant, ar juridinis asmuo netiesiogiai priklauso fiziniam arba juridiniam asmeniui, reikia vertinti valdomų akcijų kiekį visuose lygiuose. Taip pat Europos Sąjunga nuo 2022 m. kovo mėn. subjektų, kuriems taikomos sankcijos, valdomas akcijas sumuoja sankcijų įgyvendinimo tikslais.

! Pavyzdžiui, jei dviem subjektams, kuriems taikomos sankcijos, priklauso įmonė po 26 % akcijų, jų akcijos bus sudėtos (26 % + 26 %), ir sankcijos bus šiai dukterinei įmonei pritaikytos. Plačiau kaip vertinti grupės struktūrą sankcijų tikslais, žr. 2 priede.

Kontrolė

Kontrolė gali būti išreikšta per fizinio ar juridinio asmens daromą įtaką juridiniam asmeniui, jo valdymui, veiklai ar finansavimui. Remiantis 2022 m. birželio 27 d. išleista [ES ribojamųjų priemonių veiksmingo įgyvendinimo geriausia praktika](#), kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti, vertinant, ar juridinis asmuo arba subjektas yra kontroliuojamas kito asmens ar subjekto, vienvaldiškai ar susitarus su kitu akcininku ar kita trečiaja šalimi, galėtų būti (sąrašas nėra baigtinis):

- a) turėjimas teisės arba naudojimas įgaliojimais skirti arba pašalinti tokio juridinio asmens ar subjekto administracinio, valdymo ar priežiūros organo narių daugumą;

³ Tinka tik 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (nauja redakcija) I priede nustatytus reikalavimus atitinkantis Europos ekonominės erdvės valstybėje išduotas vairuotojo pažymėjimas.

- b) juridinio asmens ar subjekto administracinių, valdymo ar priežiūros organų daugumos narių, tas pareigas ėjusių einamaisiais ir ankstesniais finansiniais metais, paskyrimas tik pasinaudojus savo balsavimo teisėmis;
- c) pagal susitarimą su kitais juridinio asmens ar subjekto akcininkais arba nariais daugumos akcininkų arba narių balsavimo teisių tame juridiniame asmenyje ar subjekte vienvaldiškas kontroliavimas;
- d) turėjimas teisės turėti vyraujančią įtaką juridiniam asmeniui ar subjektui pagal susitarimą su tuo juridiniu asmeniu ar subjektu arba pagal steigimo sutarties ar įstatų nuostatą tais atvejais, kai tam juridiniam asmeniui ar subjektui taikoma teisė leidžia sudaryti tokią susitarimą arba priimti tokią nuostatą;
- e) turėjimas įgaliojimo naudotis teise turėti d punkte nurodytą vyraujančią įtaką nesant tos teisės turėtoju, įskaitant, be kita ko, per fiktyvią bendrovę;
- f) turėjimas teisės disponuoti visu juridinio asmens ar subjekto turtu arba jo dalimi;
- g) juridinio asmens ar subjekto veiklos valdymas vienodu pagrindu, kartu skelbiant konsoliduotąsias ataskaitas;
- h) juridinio asmens ar subjekto finansinių įsipareigojimų dalijimasis solidariai arba jų garantavimas.

Kiti praktikoje identifikuoti kontrolės kriterijai, kuriuos rekomenduojama įvertinti (sąrašas nėra baigtinis):

- vienašališkas juridinio asmens valdymas, t. y. kai juridinis asmuo turi vieną valdymo organo narį ir nėra nustatyta naudos gavėjų;
- įtaka juridinio asmens strategijai, veiklos politikai, verslo planams, investicijoms, pajėgumams, finansavimo skyrimui, žmogiškiesiems ištekliams ir teisiniams klausimams;
- juridinio asmens ar subjekto komercinio elgesio stebėsenos mechanizmų įdiegimas ar palaikymas;
- bendras verslo adresas arba vienodas pavadinimas, dėl kurių trečiosioms šalims gali susidaryti įspūdis, jog abu subjektai faktiškai yra to paties juridinio asmens dalis;
- veto teisės turėjimas (pvz., „auksinės“ akcijos valdymas)⁴;
- kontrolė per šeimos narius⁵, t. y. kai šeimos nariams išskaidomos arba perleidžiamos juridinio asmens akcijos, tačiau realią kontrolę vykdo vienas iš šeimos narių;
- valstybinių įmonių kontrolė atsižvelgiant į šalies valdymo režimą, t. y. kai valstybė *de facto* valdoma vieno ar kelių susijusių asmenų (pavyzdžiui, Rusija ir Baltarusija), ir šių valstybės valdomų juridinių asmenų indėlis į režimo finansavimą;
- patikos fondai: patikėtojas (patikėtojai); patikėtinis (patikėtiniai); saugotojas (saugotojai), jeigu tokių esama; fiziniai asmenys, gaunantys naudą iš juridinio asmens ar juridinio asmens statuso neturintį subjekto, arba, jeigu šie asmenys dar nenustatyti, asmenys, kurių interesams atstovauti tas juridinis asmuo ar juridinio asmens statuso neturintis subjektas yra įsteigti arba veikia; bet koks kitas fizinis asmuo, faktiškai kontroliuojantis patikos fondą turima tiesiogine arba netiesiogine nuosavybe arba kitomis priemonėmis;
- administruojančiame ir lėšas skirstančiame juridiniame asmenyje, į patiką panašios formos subjekte – fizinis asmuo, einantis patikos fonduose nurodytų asmenų pareigoms lygiavertės pareigas.

Kontrolei nustatyti gali būti prašoma papildomų dokumentų, tokių kaip (sąrašas nėra baigtinis):

- juridinio asmens steigimo dokumentų: steigimo akto, įstatų, nuostatų, patikos fondo steigimo sutarties ir kt.;
- skolos ir investavimo dokumentų;
- akcininkų susirinkimo protokolų;
- informacijos apie dukterines įmones;
- kitų dokumentų.

⁴ https://commission.europa.eu/system/files/2021-06/210608-ukraine-opinion_en_0.pdf

⁵ Šeimos nariai – sutuoktinis, asmuo, su kuriuo registruota partnerystė (sugyventinis), tėvai, broliai, seserys, vaikai ir vaikų sutuoktiniai, vaikų sugyventiniai.

6.3. Strateginės prekės ir technologijos

Atliekant deramą klientų ir partnerių tikrinimą svarbu suprasti kas yra strateginės prekės ir technologijos. Kadangi strateginių prekių ir technologijų importas, eksportas, tranzitas, gamyba, pardavimas ar tiekimas dažnai tampa sankcijų objektais, klientų ir partnerių sąsajas su šiomis prekėmis ir technologijomis siūloma vertinti kartu su sankcijų rizika.

Strateginių prekių eksportui, importui ir tranzitui reikalingos licencijos, o jų gabenimas neturint licencijos užtraukia administracinę atsakomybę. Už strateginių prekių gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant prekių ir reikalingų dokumentų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant muitinės kontrolės, gali kilti administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Strateginių prekių gabenimas taip pat yra reglamentuotas tarptautinių sankcijų reglamentuose, tokių prekių vežimas be reikiamų leidimų laikomas kontrabanda.

Strateginių prekių importui, eksportui, tranzitui, tarpininkavimui ir siuntimui reikalingos licencijos. Už strateginių prekių eksporto, importo, tarpininkavimo, siuntimo ir tranzito kontrolę ir licencijų išdavimą atsakinga Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija. Kontrolės procesas, įskaitant licencijavimo reikalavimus, yra vykdomas Europos Sąjungos reglamentų, nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka ir laikantis tarptautinių susitarimų bei įsipareigojimų.

SPKĮ 6 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatyta, kad licencija nereikalinga, kai karinę įrangą ar technologijas importuoja, reeksportuoja remontui ar priežiūros darbams Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija ar jos įgaliota krašto apsaugos sistemos institucija, Lietuvos kariuomenė ir Vyriausybės įgaliota institucija.

6.3.1. Dvejopo naudojimo prekės

Dvejopo naudojimo prekių apibrėžimas įtvirtintas 2021 m. gegužės 20 d. [Europos Parlamento ir Tarybos reglamente \(ES\) 2021/821](#), nustatančiame ES dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą.

Deramas kliento tikrinimas dvejopo naudojimo prekių kontekste:

- **Fizinis ar juridinis asmuo** kliento patikros metu turėtų identifikuoti, kad kliento veikla galimai yra susijusi su dvejopo naudojimo prekėmis. Taip pat turėtų įsivertinti dėl to asmeniui kylančias papildomas sankcijų rizikas;
- **Juridinis ar fizinis asmuo, vykdamas veiklą, susijusią su dvejopo naudojimo prekėmis**, turėtų būti pasiruošęs pateikti licenciją ir kitus reikalingus dokumentus tiek finansų įstaigai, tiek muitinei, tiek kitiems savo verslo partneriams;
- **Mokėjimo įstaigos**, atlikdamos mokėjimą, susijusį su dvejopo naudojimo prekėmis (pavyzdžiui, kai mokėjimai vykdomi už jų eksportą), iš kliento turi gauti licenciją, leidžiančią klientui vykdyti tokią veiklą. Licencijos negavus mokėjimas neturėtų būti vykdomas.

Vertinant sankcijas, susijusias su dvejopo naudojimo prekėmis, naudinga suprasti dvejopo naudojimo prekių identifikavimą. Tokioms prekėms identifikuoti yra naudojama penkių skaitmenų numeravimo sistema (žr. 3 Priedą).

6.3.2. Karinė įranga ir technologijos

Karinė įranga ir technologijos – tai ES ir valstybių narių kontroliuojama įranga ir technologijos, specialiai sukurtos arba modifikuotos kariniams tikslams. Kitaip nei dvejopo naudojimo prekės, šios prekės negali būti panaudojamos civiliniams tikslams, o jų paskirtis – naikinti, griauti, žudyti, žaloti, kenkti, malšinti, sprogdinti, šaudyti, platinti, užteršti, neutralizuoti, apakinti, apsisaugoti, fiksuoti, stebėti, filmuoti, mokyti, treniruoti, simuliuoti, naudoti karinėms pratyboms ir pan. Karinės įrangos ir technologijų sąrašas yra baigtinis, o sąrašą nustato Europos Sąjungos Taryba. Šiuo metu galiojantis karinės įrangos ir technologijų sąrašas nustatytas 2009 m. gegužės 6 d. [Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/43/EB dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo](#).

SPKĮ 6 straipsniu nustatoma, kad Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija reguliuoja ir išduoda leidimus karinės įrangos ir technologijų eksportui, importui, tranzitui ar tarpininkavimui.

Deramas kliento tikrinimas karinės įrangos ir technologijų kontekste:

- **Fizinis ar juridinis asmuo** kliento patikros metu turėtų identifikuoti, kad kliento veikla galimai yra susijusi su karinės įrangos ir technologijų gaminimu, importu, eksportu, reeksportu. Taip pat turėtų įsivertinti dėl to asmeniui kylančias papildomas sankcijų rizikas;
- **Juridinis ar fizinis asmuo, vykdamas veiklą, susijusią su karine įranga ar technologijomis**, turėtų būti pasiruošęs pateikti licenciją ir kitus reikalingus dokumentus tiek mokėjimo institucijai, tiek muitinei, tiek kitiems savo verslo partneriams;
- **Mokėjimo įstaigos**, atlikdamos mokėjimą, susijusį su karine įranga ar technologijomis (pavyzdžiui, kai mokėjimai vykdomi už jų eksportą), iš kliento turi gauti licenciją, leidžiančią vykdyti tokią veiklą. Licencijos negavus mokėjimas neturėtų būti vykdomas.

Apibendrinant galima teigti, kad identifikuoti strategines prekes ir technologijas gali padėti (sąrašas nėra baigtinis):

- Prekių ir technologijų kodai;
- Kiekio ir kainos santykis – strateginių prekių ir technologijų kaina yra ypač aukšta;
- Gamintojo, eksportuotojo ir galutinio prekių gavėjo veikla – viešai prieinama privačiuosiuose ar viešuosiuose šaltiniuose esanti informacija apie sandoryje dalyvaujančių juridinių asmenų veiklos pobūdį gali atskleisti, kad prekės ar paslaugos gali būti panaudotos karinėje pramonėje ar kariniais tikslais;
- Prekių ir technologijų detalių aprašų analizė.

7. Nuolatinės patikros sankcijų sąrašuose

Nuolatinis klientų, partnerių, tarpininkų ir tiekimo grandinėje esančių asmenų tikrinimas sankcijų sąrašuose yra rekomenduotinas visiems ES subjektams. Patikros tikslas – nustatyti, ar subjektui yra taikomos sankcijos, prieš pradėdant dalykinius santykius ir visų dalykinių santykių metu. Šiam patikrinimui atlikti turėtų būti naudojami apie asmenį surinkti duomenys, o jei neįmanoma nei atmesti, nei patvirtinti ar asmeniui taikomos sankcijos, juridinis asmuo privalo prašyti papildomų duomenų arba dalykinių santykių su asmeniu nepradėti.

Asmenų patikra sankcijų sąrašuose gali būti rankinė, automatizuota arba mišri. Rankinės sankcijų patikros metu juridinio asmens darbuotojas rankiniu būdu tikrina kliento vardą ir pavardę sankcijų sąrašuose. ES pateikia konsoliduotus sankcijų sąrašus⁶, taip pat sukūrė ES sankcijų žemėlapi (angl. *EU Sanctions Map*⁷), JT pateikia konsoliduotus sankcijų sąrašus JT ST (angl. *United Nations Security Council*) tinklalapyje⁸, Lietuva nepageidaujamų asmenų sąrašą skelbia Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tinklalapyje⁹, taip pat FNTT savo tinklalapyje skelbia juridinių asmenų ar kitų organizacijų, neturinčių juridinio asmens statuso, kurios nuosavybės teise priklauso arba yra kontroliuojamos subjekto, kuriam taikomos sankcijos, sąrašą¹⁰. Automatizuotos patikros metu asmens duomenys tikrinami su sankcijų sąrašuose esamais asmenimis ir ten pateiktais duomenimis automatiškai sistemomis. Tiek rankinis, tiek visiškai automatizuotas sankcijų patikros metodas turi savų trūkumų, kurie gali sukurti klaidingai teigiamų (angl. *false-positive*) arba klaidingai neigiamų (angl. *false-negative*) patikros rezultatų, ypač situacijose, kuriose asmenys stengiasi išvengti būti identifikuoti sankcijų sąrašuose, naudodami įvairias vardo ir pavardės variacijas, transliteracijas ar vertimus.

Vardų variacijos – skirtingos valstybės turi skirtingus vardų ir pavardžių sudarymo principus, tradicijas ir naudojimą. Tam, kad sistema ar asmuo neatmestų galimos sankcijų atitikties neteisingai interpretuodamas vardą, svarbu suprasti ir integruoti skirtingų šalių vardų sudarymo ir naudojimo principus, atliekant klientų patikrą prieš sankcijas.

Romanizacija – asmens vardo ir pavardės arba pavadinimo vertimas į lotynų abėcėlę. Toks vertimas taip pat gali mažinti atitiktį tarp asmens ir sankcijų subjekto. Vertimas iš kirilicos, arabų ir kinų abėcėlių gali sukurti įvairių to paties vardo variacijų. Todėl svarbu įvertinti galimus vardo ir pavardės vertimo skirtumus ir įtraukti slapyvardžius (angl. *alias*) bei vardų variacijas į paieškos kriterijus.

Tam, kad būtų užtikrintas aukštos kokybės klientų ir partnerių patikros procesas, juridinis asmuo turėtų:

1. Nustatyti sankcijų sąrašus, kurių juridinis asmuo privalo ar pasirenka laikytis.
2. Užtikrinti išsamią ir aukštos kokybės informaciją apie tikrinamą asmenį.
3. Įdiegti aiškius procesus ir sistemas, pritaikytas kiekvieno juridinio asmens klientų bazei, jurisdikcijoms ir kt.
4. Nustatyti aiškias taisykles, kuriomis vadovaujamosi tikrinant klientus sankcijuotų asmenų sąrašuose, t. y. vardo, pavardės, pavadinimo atitikties procentas ir kt.

⁶ <https://data.europa.eu/data/datasets/consolidated-list-of-persons-groups-and-entities-subject-to-eu-financial-sanctions?locale=lt>

⁷ <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

⁸ <https://www.un.org/securitycouncil/content/un-sc-consolidated-list#individuals>

⁹ <https://www.migracija.lt/app/nam>

¹⁰ <https://fntt.lt/lt/tarptautines-finansines-sankcijos/4166>

8. Mokėjimų tikrinimas, vertinant galimus sankcijų pažeidimus

Vienas iš pagrindinių finansinių sankcijų taikomų apribojimų tikslų yra siekiamybė uždrausti subjektams, kuriems taikomos sankcijos, naudotis jų turimu turtu ir lėšomis bei stabdyti tokių subjektų galimą finansavimą. Siekiant tai įgyvendinti, finansų įstaigoms įsivertinus kylančias rizikas rekomenduojama nuolat, realiuoju laiku tikrinti per finansų įstaigą einančius mokėjimus tam, kad galimas sankcijų pažeidimas būtų pastebėtas laiku, ir mokėjimas būtų sustabdytas tuo metu, kai tai padaryti dar įmanoma. Remiantis Wolfsberg grupės sankcijų tikrinimo gairėmis (angl. [Wolfsberg Guidance on Sanctions Screening](#), toliau – Wolfsberg gairės), vietinių mokėjimų¹¹ tikrinimas realiuoju laiku gali būti nereikalingas, jei finansų įstaigos veikia remiantis tais pačiais teisės aktais ir privalomais sankcijų režimais, o „Pažink savo klientą“ (angl. *Know Your Customer*, toliau – KYC) reikalavimai, taikomi klientams, yra vienodi. Tačiau Lietuvos bankas 2022 metais išleistame dokumente „[Tarptautinių sankcijų įgyvendinimas finansų įstaigose](#)“ taip pat nurodo, kad sprendimas netikrinti tam tikrų operacijų turėtų būti paremtas taikomomis tarptautinių sankcijų rizikos mažinimo (valdymo) priemonėmis įstaigos viduje.

Remiantis Wolfsberg gairėmis, pagrindiniai mokėjimų tikrinimo atributai turėtų būti:

- Mokėjime esantys dalyviai – siuntėjas, gavėjas;
- Finansų įstaigos ir agentai – siuntėjo finansų įstaiga, gavėjo finansų įstaiga ir visos tarpinės finansų įstaigos, įskaitant finansų įstaigos pavadinimą, identifikacinį numerį (angl. *Bank Identifier Code – BIC*) ir kitus kodus;
- Laivai, įskaitant Tarptautinės jūrų organizacijos (angl. *International Maritime Organisation – IMO*) suteiktą numerį;
- Laisvo teksto laukai, tokie kaip mokėjimo nurodymai, mokėjimo paskirtis (70 SWIFT žinutės laukas);
- Tarptautiniai vertybinių popierių identifikacijos numeriai (angl. *International Securities Identification Number – ISIN*) ar kiti produktui būdingi numeriai, įskaitant visus nurodytus sektorinių sankcijų numerius su vertybiniais popieriais susijusiuose mokėjimuose;
- Prekybos dokumentuose esanti informacija:
 - importuotojas, eksportuotojas, gamintojas, parašo teisę turintys asmenys, į sutarties apmokėjimą įtraukti asmenys;
 - laivybos bendrovės, ekspeditoriai;
 - draudimo bendrovės, agentai, brokeriai ir kt.;
 - finansinės institucijos.
- Geografinės lokacijos:
 - sandorio, mokėjimo, išsiuntimo, pristatymo ir galutinio tikslo valstybės;
 - prekių, paslaugų kilmės, galutinio tikslo ir tarpinės valstybės;
 - oro uostai, jūrų uostai, iš kurių, į kuriuos ir per kuriuos prekės yra siunčiamos.

Atsižvelgiant į organizacijos dydį, prigimtinę riziką, rizikos apetitą, taikomą riziką grįstą metodą, skirtingų juridinių asmenų naudojami tikrinimo atributai gali skirtis.

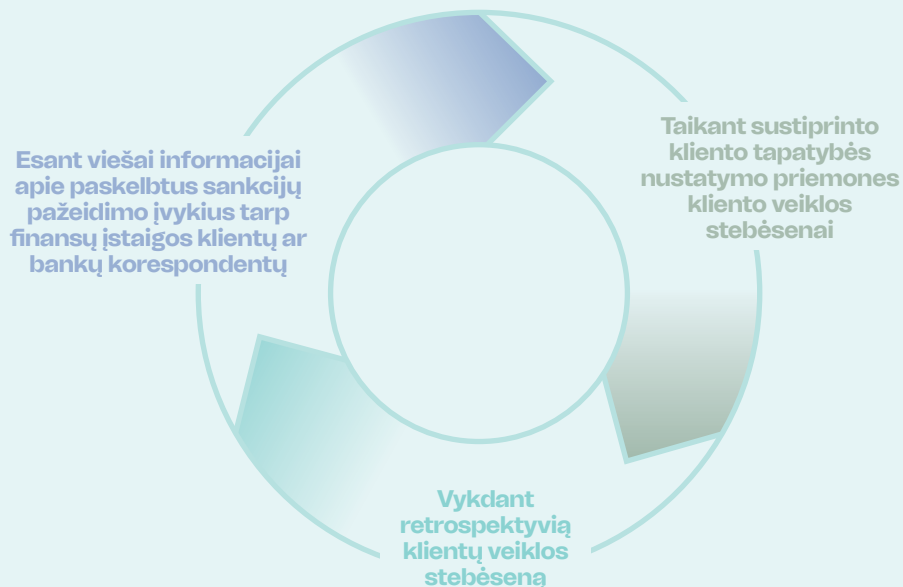
Juridiniams asmenims, inicijuojantiems mokėjimą, tačiau tiems, kurie patys mokėjimų paslaugų nevykdo, siūloma prieš siunčiant mokėjimą ar vykdant kitą finansinę operaciją (pvz., dividendų išmokėjimą, paskolos teikimą ir pan.) patikrinti visą turimą informaciją apie sandoryje dalyvaujančius fizinius ir juridinius asmenis.

¹¹ Vietiniai mokėjimai suprantami taip, kaip paaiškinta FATF rekomendacijose: FATF (2012–2022), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*, FATF, Paris, France, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications.html>. Vietinis mokėjimas reiškia bet kokią mokėjimą, kai siuntėjo finansų įstaiga ir gavėjo finansų įstaiga yra toje pačioje šalyje, nors sistema, naudojama mokėjimo pranešimui įvykdyti, gali būti kitoje šalyje. Šis terminas taip pat reiškia bet kokią mokėjimo grandinę, kuri vyksta Europos ekonominės erdvės ribose.

9. Retrospektyvi operacijų stebėseną

Retrospektyvi operacijų stebėseną – tai procesas, kurio metu įstaigos tikrina ir įvertina klientų ankstesnius sandorius, operacijas ir mokėjimus. Retrospektyvi operacijų stebėseną privaloma visoms finansų įstaigoms, siekiant nustatyti tendencijas ir scenarijus, kuriais fiziniai ir juridiniai asmenys naudojosi, siekdami atlikti pinigų plovimą, teroristų finansavimą ar apeiti tarptautines sankcijas. Finansų įstaigos, atlikdamos retrospektyvios operacijų stebėsenos funkciją sankcijų pažeidimams nustatyti, sankcijų rizikas gali vertinti skirtingai. Šioje skiltyje pateikiama keletas teorinių bei gerosios patirties kriterijų, kuriais finansų įstaigos galėtų vadovautis atliekant šią funkciją. **Verslo subjektai** taip pat gali pritaikyti retrospektyvią analizę savo klientams, siekdami išsiaiškinti, kaip jų paslaugos ir prekės naudojamos, kur jos buvo eksportuojamos ir pan., jei egzistuoja rizika, kad jų paslaugos ir produktai gali būti naudojami sankcijoms apeiti ar kitaip pažeisti tarptautines sankcijas.

Retrospektyvią stebėseną siūloma vertinti trimis perspektyvomis:

Pirmoji perspektyva – vykdant retrospektyvinę klientų veiklos stebėseną. Atliekant retrospektyvią operacijų stebėseną sankcijų tikslais, pagrindinis įstaigos tikslas turėtų būti įsivertinti galimas rizikas, susijusias su bandymais išvengti, apeiti ar kitaip pažeisti tarptautines sankcijas. Siekiant nustatyti sandorius, kurie kelia sankcijų apėjimo riziką, įstaiga turėtų nusistatyti papildomus operacijų stebėsenos vertinimo kriterijus. Šie kriterijai susiję su skirtinga įstaigos klientų veikla, produktais ir naudojamais kanalais. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į situacijas, kai:

- Klientų veikla tiesiogiai susijusi su valstybėmis, kurių atžvilgiu taikomos tarptautinės sankcijos. Pavyzdžiui, sankcionuotoje valstybėje klientas turi dukterinių įmonių ar filialų, taip pat klientas turi klientų ar partnerių sankcionuotose valstybėse;
- Padidėjusi kliento, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusio su valstybe, kurios atžvilgiu taikomos tarptautinės sankcijos, veiklos apyvarta. Pavyzdžiui, juridinis asmuo pradėjo aktyviau vykdyti veiklą pasienio ruože su sankcionuota valstybe arba juridinio asmens veikloje pastebėtas apyvartos padidėjimas iš sankcionuotų valstybių prieš pat sankcijų įvedimą valstybei;

- Be aiškios priežasties išaugęs operacijos tarpininkų skaičius, kai operacija tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su valstybe, kurios atžvilgiu taikomos tarptautinės sankcijos. Pavyzdžiui, nustatoma, kad įeinančiuose mokėjimuose yra padidėjęs tarpinių bankų skaičius, siekiant nuskaldyti sankcionuotą banką. Taip pat mokėjimas atliekamas nesankcionuoto asmens, kito sankcionuoto asmens vardu;
- Išaugęs operacijų kiekis ir vertė iš / į kaimynines valstybes, esančias šalia valstybės, kuriai taikomos tarptautinės sankcijos. Pavyzdžiui, pritaikius tarptautines sankcijas vienai valstybei, juridinis asmuo pradėjo gauti daugiau mokėjimų iš kaimyninės valstybės;
- Klientai veikia sektoriuose, kuriems taikomos tarptautinės sankcijos. Pavyzdžiui, klientas veikia medienos sektoriuje, kuriam taikomos ES sankcijos, jei mediena importuojama iš Baltarusijos¹².

Geroji praktika: įstaigoje nustatyta retrospektyvi operacijų stebėseną naudojant technologinius sprendimus, įvertinus jų efektyvumą pagal įstaigos dydį, klientų bei operacijų skaičių ir kt. Tokie sprendimai automatiškai pažymi operacijas, kurios atitinka tam tikrus įstaigos nustatytus įtartinumo kriterijus. Dažniausiai įstaigos naudojami retrospektyvių operacijų stebėsenos automatiniai įtartinumo kriterijai su sankcijų rizika susijusiai veiklai pastebėti:

- Tarptautiniai mokėjimai į / iš valstybių, kurioms taikomos tarptautinės sankcijos;
- Tarptautiniai mokėjimai į / iš FATF nustatytų padidintos rizikos regionų dėl padidinto anonimiškumo ir sudėtingesnio naudos gavėjų nustatymo;
- Mokėjimai į / iš tikslinių teritorijų (angl. *offshore* arba *tax havens*) dėl padidinto anonimiškumo, sudėtingesnio naudos gavėjų nustatymo bei limituotų apsaugos informacijos galimybių.

Geroji praktika: įstaigoje nustatytas papildomas operacijoje ar sandoryje dalyvaujančių subjektų tikrinimas sankcijų sąrašuose bei neigiamos informacijos (angl. *adverse media* arba *bad press*) patikra, vykdamas retrospektyvią stebėseną, taip siekiant nustatyti galimas netiesiogines sąsajas su sankcionuotais asmenimis ar sektoriais.

Antroji perspektyva – informacijos patikra viešuosiuose šaltiniuose apie galimus sankcijų pažeidimus. Siekiant užtikrinti efektyvią sankcijų laikymosi kontrolę įstaigoje visos veiklos metu, svarbu nuolat stebėti naujausią informaciją nepriklausomuose ir patikimuose viešuosiuose šaltiniuose. Nuolatinis informacijos stebėjimas retrospektyvios stebėsenos metu yra viena galimų kontrolės priemonių, siekiant operatyviai reaguoti į atsiradusią informaciją. Siekdama identifikuoti galimus tokių atvejų pažeidimus retrospektyvios stebėsenos metu, finansų įstaiga turėtų nustatyti aiškias vidaus kontrolės priemones:

- Retrospektyvaus tyrimo metu tikrinti naujausią informaciją apie operacijos siuntėją, gavėją ir (arba) tarpininką (-us) nepriklausomuose, patikimuose šaltiniuose;
- Retrospektyvaus tyrimo metu tikrinti naujausią informaciją apie operacijoje dalyvaujančias finansų įstaigas nepriklausomuose, patikimuose šaltiniuose.

Retrospektyvios operacijų stebėsenos procesas taip pat veikia kaip savikontrolės mechanizmas, kuris patikrinimų metu įstaigai leidžia įsivertinti, ar:

- automatinės sistemos atitinka įstaigos standartus ir atliepia visus galimus scenarijus;
- galimai neįvyko potenciali sistemos klaida;
- darbuotojai laikosi nustatytų reikalavimų ir procesų;
- nebuvo nenustatytų / neteisingai nustatytų sankcijų pažeidimo atvejų.

Geroji praktika: nors sankcijų ir PP/TF prevencijos įgyvendinimo procesai finansų įstaigose gali skirtis, tačiau PP/TF prevencijos operacijų stebėsenoje išlieka sankcijų kontrolės elementų, kuriuos specialistas turėtų gebėti nustatyti ir, jei reikia, įvertinti ar perduoti atsakingiems asmenims. Pavyzdžiui, mokėjimo siuntėjo ir gavėjo tikrinimas oficialiuose sankcijų sąrašuose.

¹² 2022 m. kovo 2 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2022/356.

Geroji praktika: atliekant retrospektyvų operacijų stebėsenos tyrimą, įstaiga informaciją apie sankcijas ir naujienas (angl. *adverse media arba bad press*) tikrina nepriklausomuose, patikimuose šaltiniuose, siekdama išvengti svarbios informacijos praleidimo.

Geroji praktika: identifikavus sankcijų sistemos kontrolės klaidą, įstaiga turėtų užregistruoti incidentą ir, panaudojus incidento metu surinktą informaciją, kaip įmanoma greičiau imtis veiksmų nustatytiems kontrolės sistemos trūkumams pašalinti.

Trečioji perspektyva – taikant sustiprinto kliento tapatybės nustatymo procesą kliento veiklos stebėsenai. Įstaiga, taikydama sustiprinto kliento tapatybės nustatymo reikalavimus klientui, turėtų atsižvelgti į rizikas, kurios kyla dėl galimų sankcijų pažeidimų. Retrospektyvių operacijų stebėsenos metu, tikrindama padidintos rizikos klientus, įstaiga turėtų skirti daugiau laiko dokumentų analizei, kad identifikuotų strategines prekes ir technologijas ar nustatytų galimus sektorinių sankcijų pažeidimo atvejus.

Atliekant retrospektyvią operacijų stebėseną taip pat yra svarbu laiku atnaujinti rizikos lygį pagal tyrimo metu pastebėtą kliento vykdomą veiklą. Jeigu atliekant retrospektyvią operacijų stebėseną identifikuojama, kad įstaigos kliento ar partnerio vykdoma veikla ar apie jį turima KYC informacija atskleidžia, jog subjektas galimai tiesiogiai ar netiesiogiai gali bendradarbiauti (pvz., pervežant prekes) su valstybe ar subjektu, kuriam galioja tarptautinės sankcijos, tokiam subjektui turėtų būti pritaikyti platesni stebėsenos reikalavimai, atnaujintas rizikos lygis, įtraukiant galimas sankcijų pažeidimo rizikas ir, jei įmanoma, pritaikant rizikos mažinimo priemones.

Vykdamas nuolatinę klientų operacijų stebėseną, svarbu įtraukti tikslinius sankcijų prevencijos kriterijus. Papildomas tikrinimas įstaigai gali padėti nustatant potencialius sankcijų pažeidimo prevencijos sistemos trūkumus ar su sankcijų pažeidimais susijusius ankstesnius mokėjimus.

10. Sankcionuotų lėšų išaldymas ir ekonominių išteklių realizavimas

Vienas iš pagrindinių taikomų finansinių sankcijų reikalavimų yra lėšų ir ekonominių išteklių išaldymas. Ekonominių išteklių išaldymas – draudimas naudoti ekonominius išteklius lėšoms, prekėms įsigyti ar paslaugoms gauti bet koku būdu, įskaitant (tačiau ne tik) jų pardavimą, nuomą arba įkeitimą. Lėšų išaldymas – bet kokio lėšų judėjimo, pervedimo, keitimo, naudojimo, galimybės jomis naudotis arba jų tvarkymo pakeičiant jų dydį, sumą, vietą, nuosavybę, valdymą, savybes, paskirtį arba atliekant bet kokius kitus pakeitimus, kurie leistų lėšas naudoti, įskaitant investicijų portfelio valdymą, draudimas.

Finansų įstaigoms:

Verslo subjektams draudžiama	Todėl verslo subjektai privalo
<ul style="list-style-type: none">• Tiesiogiai ar netiesiogiai atlikti bet kokius mokėjimus į ir iš subjekto, kuriam taikomos sankcijos, sąskaitų, išskyrus suteiktų leidimų atvejais;• Teikti bet kokias finansines paslaugas subjektams, kuriems taikomos sankcijos, išskyrus suteiktų leidimų atvejais. Jei paslaugos buvo teikiamos prieš sankcijų įvedimą, finansų įstaiga toliau gali teikti paslaugas, tačiau vykdydama visus sankcijų reglamentuose nurodytus apribojimus;• Parduoti, perleisti, perduoti valdyti bet kokius ekonominius išteklius, įskaitant, bet neapsiribojant pinigineis lėšomis, žaliavomis, prekėmis ir paslaugomis, subjektams, kuriems taikomos sankcijos.	<ul style="list-style-type: none">• Nustatyti subjektams, kuriems taikomos sankcijos priklausančius ekonominius išteklius ir juos sulaikyti;• Raštu pranešti FNTT apie išaldytas lėšas ir ekonominius išteklius.

Subjekte, kuriam taikomos sankcijos, dirbantiems **fiziniais asmenimis rekomenduojama:**

Gauti leidimą atlyginimams gauti – tai gali padaryti darbdavys, darbuotojų grupė, jei subjekte, kuriam taikomos sankcijos, yra daug darbuotojų, arba pavieniai darbuotojai, jei tokių darbuotojų yra iki 10	Susisiekti ir bendradarbiauti su savo finansų įstaiga, kad atlyginimo proceso gavimas būtų paprastesnis ir greitesnis
---	---

FNTT koordinuoja, prižiūri ir užtikrina finansinių sankcijų, t. y. apribojimų disponuoti lėšomis ir ekonominiais ištekliais, įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje. Todėl visi fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie turi laikytis tarptautinių sankcijų, yra įpareigoti pranešti apie sankcionuoto asmens lėšas ar ekonominius išteklius, esančius Lietuvos Respublikos teritorijoje ar laikomus Lietuvos Respublikoje registruotų veikiančių juridinių subjektų. Pranešimas dėl nustatyto sankcionuoto juridinio ar fizinio asmens išaldytų lėšų ir ekonominių išteklių per 2 darbo dienas raštu turėtų būti teikiamas FNTT. Lėšų ir ekonominių išteklių išaldymas negali būti panaikintas iki tol, kol sankcijos nėra panaikinamos ES reglamentu, subjektas neišbraukiamas iš FNTT sąrašo ar kompetentinga institucija nesuteikia tam leidimo.

Finansinių operacijų atmetimas, stabdymas ir išaldymas. Vertindama finansinę operaciją tarptautinių sankcijų įgyvendinimo tikslais, finansų įstaiga turi atsižvelgti, kurioje mokėjimo grandinės vietoje yra subjektas, kuriam taikomos sankcijos. Priklausomai nuo to, ar lėšos grįžtų subjektui, kuriam taikomos sankcijos, ar ne ir ar lėšų gražinimas į asmens sąskaitą būtų laikomas ekonominės naudos teikimu šiam asmeniui, lėšos gali būti gražinamos siuntėjui arba išaldomos (žr. 4 priedą).

Finansinės operacijos, netiesiogiai susijusios su sankcijomis, t. y. kai finansinės operacijos paskirtyje ar operaciją pagrindžiančiuose dokumentuose nustatomas subjektas, kuriam taikomos sankcijos, sankcionuota prekė ar jurisdikcija, įstaigoje taip pat turi būti stabdomos ir tiriamos, kol bus priimtas sprendimas lėšas išaldyti, atmesti ar operaciją vykdyti.

Tol, kol vyksta tyrimas, ar operacija pažeidžia tarptautines sankcijas, ar ne, įstaiga finansines lėšas stabdo / sulaiko iki tol, kol bus priimtas pagrįstas sprendimas finansinę operaciją vykdyti, atmesti ar išaldyti. Toks sprendimas turi būti priimtas kiek galima greičiau, tačiau tik tada, kai visa reikiama informacija ir dokumentai yra surinkti ir įvertinti.

Įstaigoms rekomenduojama apie atmestą mokėjimą informuoti savo klientą visais atvejais, nepriklausomai nuo to, ar klientas yra lėšų siuntėjas, ar lėšų gavėjas.

Ekonominių išteklių realizavimas. Siekiant apsaugoti greitai gendančius (pvz., maisto produktus) ar greitai prekinę išvaizdą prarandančius ekonominius išteklius, taip pat turtą, kurio priežiūra ir laikymas gali viršyti jo prekinę vertę (pvz., lėktuvai), kurie buvo išaldyti dėl jų savininkui taikomų tarptautinių sankcijų, tokie produktai ir prekės gali būti realizuojami Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka. Realizavus ekonominius išteklius, kurie atitinka anksčiau minėtas sąlygas, lėšos turi būti perkeliamos į subjekto, kuriam taikomos sankcijos, depozitinę sąskaitą ir ten išaldomos. Svarbu, kad realizavus tokį turtą, subjektas, kuriam taikomos sankcijos, negalėtų juo laisvai pasinaudoti ir tokiu būdu toliau finansuoti veiksmų, dėl kurių asmuo buvo sankcionuotas.

Dalykinių santykių nutraukimas su subjektu, kuriam taikomos sankcijos. Viena didžiausių sankcijų rizikų, kylančių fiziniam ar juridiniam asmeniui, yra klientas ar partneris, kuris yra subjektas, kuriam taikomos sankcijos. Nustačius tokį klientą ar partnerį, fizinis ar juridinis asmuo privalo įvertinti tiek galimybę tęsti dalykinius santykius, nepažeidžiant tarptautinių sankcijų, tiek galimybę stabdyti ar net nutraukti dalykinius santykius su juo. Prievolė nedelsiant stabdyti arba nutraukti dalykinius santykius sankcijų galiojimo metu nustatyta TSĮ 7 straipsnio 3 dalyje. Galimybė nutraukti dalykinius santykius nepatiriant neigiamų pasekmių nustatyta TSĮ 7 straipsnio 4 dalyje. Tačiau, siekiant apsaugoti nuo galimų teisinių procesų ir teisinės atsakomybės, už Lietuvos Respublikos ribų rekomenduojama sudarant sutartis su klientais ir partneriais į dalykinių santykių sutartis įtraukti sąlygą, kuri leistų sustabdyti ar net nutraukti sutarties galiojimą, jei būtų taikomos individualios ar sektorinės sankcijos.

11. Pranešimų kompetentingoms institucijoms teikimas

Visi Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys yra atsakingi už pranešimų, susijusių su disponavimo lėšomis ir ekonominiais ištekliais dėl taikomų ribojamųjų priemonių, teikimą kompetentingai institucijai. FNTT koordinuoja, prižiūri ir užtikrina finansinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvoje bei gauna iš fizinių ir juridinių asmenų informaciją apie apribojimus disponuoti lėšomis ar ekonominiais ištekliais. Apie pranešimą, kad asmeniui buvo pritaikytos sankcijos, klientas gali būti informuotas, ir tai nebus laikoma PPTFPĮ 23 straipsnio 3 dalies pažeidimu, draudžiančiu klientui pranešti apie informaciją, pateiktą FNTT. Tačiau jei pranešimas apie įtartinas pinigines operacijas ar sandorius teikiamas FNTT dėl įtartino mokėjimo (angl. *suspicious activity/transaction report – STR*), finansų įstaigoms ir jų darbuotojams, kitiems įpareigotiesiems subjektams ir jų darbuotojams draudžiama pranešti klientui ar kitiems asmenims apie tokio pranešimo pateikimą pagal anksčiau minėtą straipsnį.

Pranešimai teikiami FNTT:

Nustačius subjektui, kuriam taikomos sankcijos, priklausančias lėšas ar ekonominius išteklius Lietuvos Respublikos jurisdikcijoje

Finansų įstaigai atmetus mokėjimą, išskyrus atvejus, kai mokėjimas atmetamas dėl informacijos trūkumo ir kai sankcijų atitiktis nebuvo patvirtinta

Finansų įstaigai išaldžius mokėjimą iš subjekto, kuriam taikomos sankcijos

Nustačius galimą sankcijų pažeidimą, apėjimą ar vengimą

Teikiant pranešimą FNNT apie įšaldomas lėšas ir ekonominius išteklius, jame turėtų būti:

- Subjekto, kuriam taikomos sankcijos, identifikaciniai duomenys:
 - Fiziniam asmeniui: vardas, pavardė, gimimo data (asmens kodas, jei asmuo yra Lietuvos Respublikos pilietis arba turi leidimą gyventi Lietuvoje), pilietybė;
 - Juridiniams asmenims: pavadinimas, registracijos šalis, registracijos kodas, kita informacija, padėjusi identifikuoti asmenį;
- Sankcijų taikymo pagrindas, t. y. reglamentas, pagal kurį fiziniam ar juridiniam asmeniui taikomos sankcijos, ir taikomo reglamento straipsnis;
- Informacija apie lėšas ir ekonominius išteklius:
 - Lėšos: lėšų suma, valiuta, bankas.
 - Ekonominiai ištekliai: ekonominių išteklių rūšis (butas, namas, transporto priemonė ir kt.), identifikaciniai duomenys (adresas, identifikacinis numeris ir kt.);
- Informaciją pagrindžiantys dokumentai.

Teikiant pranešimą apie tarptautinių finansinių sankcijų pažeidimą, apėjimą ar vengimą, pranešime turėtų būti:

- Fizinio ar juridinio asmens, kuris pažeidžia, bando apeiti ar vengia sankcijų, identifikaciniai duomenys:
 - Fiziniam asmeniui: vardas, pavardė, gimimo data (asmens kodas, jei asmuo yra Lietuvos Respublikos pilietis arba turi leidimą gyventi Lietuvoje), pilietybė, kontaktinė informacija (jei yra);
 - Juridiniams asmenims: pavadinimas, registracijos šalis, registracijos kodas, kita informacija, padėjusi identifikuoti asmenį, kontaktinė informacija (jei yra);
 - Fizinį ar juridinių asmenų grupę ir (arba) organizacijų grupę: ekonominiai, geografiniai, funkciniai, asmeniniai požymiai, apibūdinantys dalyvavimą grupėje.
- Tarptautinių finansinių sankcijų taikymo teisinis pagrindas, t. y. ES teisės aktas, JT ir kitų tarptautinių organizacijų, kurių narė yra arba kuriose dalyvauja Lietuvos Respublika, sprendimas, pagal kurį fiziniam ar juridiniam asmeniui, bet kokiai kitai organizacijai arba fizinių ar juridinių asmenų grupei ir (arba) organizacijų grupei taikomos tarptautinės finansinės sankcijos ir taikytinas straipsnis;
- Su teikiamu pranešimu susijusi informacija apie lėšas ir (arba) ekonominius išteklius, įskaitant informaciją apie lėšų ir (arba) ekonominių išteklių nuosavybės, valdymo ar kontrolės formą;
- Informacija apie galimą pažeidimą, bandymą apeiti, vengimą, ar kitokį sąlygų sudarymą sankcionuotam fiziniam ar juridiniam asmeniui nesilaikyti ar išvengti Lietuvos Respublikoje įgyvendinamomis tarptautinėmis sankcijomis nustatytų apribojimų ir įpareigojimų;
- Informaciją pagrindžiantys priedai.

Anonimiškai pranešti apie galimą sankcijų pažeidimą, apėjimą ar vengimą galima ir naudojantis Europos Komisijos sukurtu įrankiu – [EU Sanctions Whistleblower Tool](#). Pranešimų teikimas šiuo kanalu yra savanoriškas ir tai padaryti gali visi fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys informacijos apie galimai vykdomą nusikalstamą veiklą, pavyzdžiui, jei asmuo turi informacijos, kad juridinis asmuo vykdo veiklą su subjektu, kuriam taikomos sankcijos, per trečiuosius asmenis arba eksporto dokumentai yra klastojami siekiant maskuoti tikrąją prekių kilmę ar paskirtį ir panašiai.

12. Sankcijų įgyvendinimo išimčių suteikimas Lietuvos Respublikoje

Europos Sąjungos išleistuose sankcijų reglamentuose taip pat yra numatomos sankcijų įgyvendinimo išimtys. Jos gali būti suteikiamos humanitariniais, taikos palaikymo misijų aprūpinimo tikslais, asmens pragyvenimui, sutarčių užbaigimo tikslais ar kitais ypatingais atvejais, nurodytais tarptautinių sankcijų reglamentuose.

1 pavyzdys. Į ES sankcijų sąrašą įtrauktas nurodytas fizinis arba juridinis asmuo, subjektas ar organizacija turi atlikti mokėjimą pagal sutartį, kurią sudarė, arba pareigą, kuri jam atsirado iki jo įtraukimo į ES sankcijų sąrašą dienos. Tokiu atveju FNTT gali leisti nutraukti tam tikrų lėšų išaldymą banke, jeigu būtų priimtas sprendimas, kad toks mokėjimas nėra tiesiogiai ar netiesiogiai skirtas arba naudingas ES subjektui, kuriam taikomos sankcijos, ar organizacijai.

2 pavyzdys. Juridinis asmuo, kurio naudos gavėjas yra į ES sankcijų sąrašą įtrauktas fizinis asmuo, nori tęsti veiklą, kuri neteiktų naudos subjektui, kuriam taikomos sankcijos. Tokiu atveju FNTT gali leisti nutraukti tam tikrų lėšų išaldymą banke, darbuotojų atlyginimui, komunalinėms, valstybės mokesčiams ir kitoms būtinosioms išlaidoms padengti. Toks sprendimas gali būti priimtas su sąlyga, kad subjektas, kuriam taikomos sankcijos, t. y. naudos gavėjas, tiesiogiai ar netiesiogiai negaus šių lėšų ar negalės jomis pasinaudoti kitais būdais.

3 pavyzdys. Fizinis asmuo, įtrauktas į sankcijų sąrašą, gali gauti lėšų būtinosioms išlaidoms padengti. Būtiniosios išlaidos gali būti būsto nuoma, išlaidos maistui, gydymo išlaidos ir pan. Tokiu atveju FNTT gali nutraukti tam tikrų lėšų išaldymą banke.

Jei numatyta ES teisės aktuose, apie planuojamą leidimo išdavimą turi būti pranešama kitoms ES valstybėms narėms.

Sankcijų išimčių ir leidimų suteikimo procedūros nurodytos [Tarptautinių sankcijų įgyvendinimo tvarkos apraše](#). Subjektai, kuriems taikomos finansinės sankcijos, arba Lietuvos Respublikos fiziniai ar juridiniai asmenys (išskyrus finansų įstaigas), siekdami pasinaudoti išimtimis ar gauti leidimą netaikyti tarptautinių sankcijų nustatytų apribojimų ir įpareigojimų, kreipiasi į FNTT Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytais terminais. Dėl išimčių ir leidimų kreiptis: Šermukšnių g. 3, Vilnius, el. paštu dokumentas@fntt.lt.

13. Sankcijų vengimo scenarijai

Tarptautinėms sankcijoms apeiti pasitelkiami įvairūs kontrolės ir valdymo struktūrų maskavimo, mokėjimų patikros sistemų apėjimo, dokumentų klastojimo bei transportavimo kelių slėpimo ir kiti scenarijai. Dėl nuolat besikeičiančios situacijos sankcijų režimuose ir rinkoje atsirandančių naujų sankcijų vengimo schemų svarbu pabrėžti, kad šis sąrašas nėra baigtinis.

Dokumentų klastojimas. Dokumentų, susijusių su prekių vežimu, importu ir (arba) eksportu, klastojimas, siekiant, pavyzdžiui, paslėpti tikrąją prekių kilmę ir (arba) prekių gavėją, taip pat prekių paskirtį, jų techninius aprašymus ir pan. Tokiu atveju asmuo arba subjektas, siekiantis išvengti sankcijų, gali specialiai siekti suklaidinti ir atlikti daugybę su prekių vežimu, eksportu arba importu susijusių dokumentų pakeitimų, tokiu būdu bandant suklaidinti dėl tikrosios prekių kilmės, galutinio prekės gavėjo arba jurisdikcijos. Dažniausiai klastojami dokumentai:

- sąskaitos faktūros;
- mokėjimą patvirtinantys dokumentai, t. y. banko išrašai;
- važtaraščiai, lydraštis;
- eksporto manifestas, muitinės deklaracija.

Neutralios valstybės naudojimas. Sankcijų vengiančių asmenų ir (arba) subjektų vykdomas prekių vežimas, eksportas ir (arba) importas ir mokėjimai už paslaugas gali būti susiję su jurisdikcijomis, esančiomis šalia teritorijos, kuriai taikomos sankcijos arba jurisdikcijoms, kurios yra draugiškos sankcionuotos šalies atveju (pvz., Rusijos atveju tai gali būti Kazachstanas, Turkija, Kirgizija, Armėnija). Šios teritorijos nėra sankcionuotos ir nėra sankcionavusios asmenų, kurie bando sankcijas apeiti. Tokių atveju rekomenduojama kritiškai vertinti informaciją, jei, pavyzdžiui, neplanuotai pasikeičia galutinė prekių išskrovimo vieta, tarkim, vietoj Rusijos nusprendžiama prekes iškrauti Kazachstane. Taip pat prekių eksporto, importo ir tranzito atvejais siūloma atidžiau tikrinti prekių kilmės šalį ar naudos gavėją, o jei įmanoma, gauti ir tikrinti oro ar jūrų transporto važtaraščius.

Dukterinės įmonės. Kuriamos dukterinės įmonės už Lietuvos Respublikos ir ES ribų veiklai su subjektais, kuriems taikomos sankcijos, toliau vykdyti. Tačiau Lietuvos Respublikoje ir kitose ES valstybėse narėse įregistruotas subjektas negali naudotis kontroliuojamais juridiniais asmenimis kaip priemone sankcijoms apeiti, įskaitant tuos atvejus, kai tas asmuo nėra įregistruotas ES, nei duoti nurodymų turint tikslą jas apeiti.

Fiktyvių įmonių, patikos įmonių ir kitų struktūrų naudojimas. Sankcijoms apeiti dažnai naudojamos kompleksinės struktūros sankcionuotiems naudos gavėjams nuslėpti. Šiam tikslui dažnai naudojamos:

- fiktyvios įmonės¹³, kurios nevykdo realios veiklos, yra naujai įsteigtos, apie jas nėra viešos informacijos, o jurisdikcija, kurioje įmonė įsteigta, yra tikslinėje teritorijoje, pasižyminčioje aukštu slaptumo lygiu;
- patikos įmonės, teikiančios nominalių direktorių ar nominalių naudos gavėjų paslaugas;
- patikos fondai (angl. *trusts*) ir kiti fondai (angl. *foundations*);
- kita.

Dažnai tokios struktūros sudaromos iš kelių lygių, įmonės steigiamos skirtingose jurisdikcijose, o valdomi procentai skaidomi žemiau naudos gavėjų nustatymo lygio (žemiau 25 %) siekiant ap sunkinti naudos gavėjų nustatymą.

¹³ FNTT fiktyvių įmonių nustatymo gairės <https://www.fntt.lt/lt/pinigu-plovimo-prevencija/fiktyviu-imoniu-veiklos-pozymiu-nustatymo-gaires/4112>

Akcijų ar kontrolės perleidimas. Subjektai, kuriems taikomos sankcijos, siekdami išvengti lėšų ir ekonominių išteklių išaldymo, jų valdomą juridinio asmens akcijų paketą ar kontrolę perduoda tretiesiems asmenims, taip siekdami apsaugoti juridinį asmenį nuo sankcijų. Dažnai subjektai, kuriems taikomos sankcijos, siekdami išlaikyti kontrolę ir netiesiogiai toliau gauti naudą ar valdyti juridinį asmenį, turtą perrašo artimiems šeimos nariams (sutuoktiniams, vaikams, tėvams ir pan.) ar artimiems pagalbininkams (artimiems draugams ar verslo partneriams). Toks akcijų perrašymas, perdavimas ar pardavimas dažnai atliekamas kelios dienos prieš arba nedelsiant po tarptautinių sankcijų paskelbimo ar įsigaliojimo. Nustačius, jog asmens valdomo juridinio asmens dalis buvo perduota ar parduota siekiant išvengti sankcijų, tokiam juridiniam asmeniui gali būti pritaikytos tarptautinės sankcijos, nepriklausomai nuo to, kad juridinis asmuo nebėra tiesiogiai valdomas ar kontroliuojamas subjekto, kuriam taikomos sankcijos.

Tokiai schemai nustatyti reikėtų atkreipti dėmesį į akcininko pasikeitimo datą, akcijų ar kontrolės perleidimo ar pardavimo sutarties pasirašymo datą, akcijų perleidimo racionalumą: perleidimo kainą, priežastis, asmenų ryšius ir kt.

Identiškų juridinių asmenų kūrimas. Subjektai, kuriems taikomos sankcijos, siekdami gauti teises ar konsultacines paslaugas sankcijų klausimais, įkuria identiškus juridinius asmenis, kurių oficialiai nesieja jokie ryšiai su subjektais, kuriems taikomos sankcijos, taip apeidami sankcijas ir gaudami konsultacijas iš teisininkų ir konsultacinių įmonių be apribojimų.

Mokėjimo detalių keitimas. Juridiniai asmenys, vengiantys sankcijų, keičia atsiskaitymo būdus, bankus ar kitus juridinius asmenis. Asmenys iš sankcionuotų šalių prašo už prekes ar paslaugas atsiskaityti iš kito ar į kitą banką ar mokėjimo įstaigą, taip pat keičia atsiskaitymo valiutą, įskaitant virtualiąsias valiutas, ar prašo perrašyti sąskaitą faktūrą trečiajai šaliai (kitam juridiniam ar fiziniam asmeniui). Verslo subjektams rekomenduojama kritiškai vertinti tokius prašymus, įvertinti jų priežastis ir tikslą bei išsiaiškinti trečiųjų šalių sąsajas su klientu ar partneriu ir kylančias sankcijų rizikas.

14. Baigiamosios nuostatos

Gairės parengtos vadovaujantis ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktais, FATF standartais, „Wolfsberg Group“ standartais, geriausia tarptautine ir Europos rinkos praktika bei Centro dalininkų rinkos praktika, tačiau jos yra rekomendacinio pobūdžio. Gairės turi būti skaitomos kartu su kitais teisės aktais, reglamentuojančiais tarptautinių sankcijų įgyvendinimą. Jeigu Gairėse pateikiama informacija nesutampa su teisės aktuose nurodoma informacija, vadovautis reikia aktualios redakcijos teisės aktais.

Priedai

1. PRIEDAS. Informacija dėl išbraukimo iš įtrauktų asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomos JT ST rezoliucijos, nukreiptos prieš terorizmą, sąrašų

Subjektai, kuriems taikomos JT ST rezoliucijos, turi teisę kreiptis dėl išbraukimo iš įtrauktų asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomos JT ST rezoliucijos, nukreiptos prieš terorizmą, sąrašus:

„ISIL (Da'esh)“ („Islamo valstybė“) ir „Al-Qaida“ sankcijų sąrašuose esantys subjektai tokius prašymus gali pateikti JT ST nepriklausomai ir nešališkai Kontrolieriaus tarnybai (angl. *Ombudsperson*, nuoroda: <https://www.un.org/securitycouncil/ombudsperson>).

Kiti, išskyrus „ISIL (Da'esh)“ („Islamo valstybė“) ir „Al-Qaida“, sankcijų sąrašuose esantys subjektai, tokius prašymus gali pateikti JT ST kontaktiniam asmeniui, paskirtam nagrinėti išbraukimų iš sąrašų klausimus (angl. *Focal Point for De-listing*, nuoroda <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/delisting>). Detalų prašymo pateikimo procesą rasite šioje nuorodoje: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/delisting/delisting-requests>.

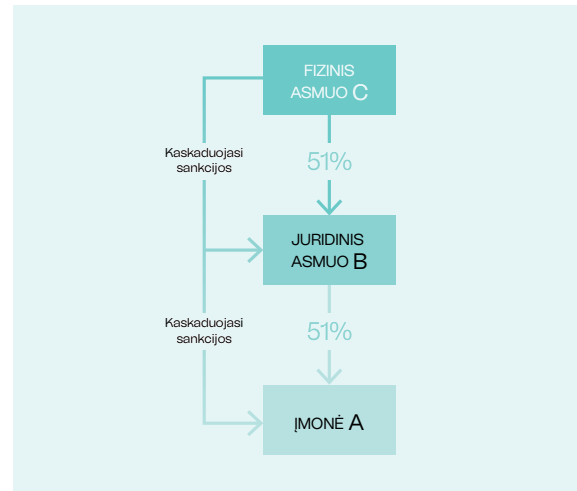
Igyvendinat ES bendrą užsienio ir saugumo politiką (BUSP) ir Tarybai priėmus sprendimą dėl ribojamųjų priemonių konkrečiam asmeniui ar subjektui, asmenys ir subjektai, kuriems taikomas turto iššaldymas arba kelionių apribojimai (į sąrašus įtrauktiems asmenims ir subjektams), pranešama apie priemones, kurių imtasi jų atžvilgiu – asmeniškai laišku, jeigu jų adresas žinomas ir/arba pranešimu, kurį Taryba paskelbia ES oficialiojo leidinio C serijoje.

Į sąrašą įtraukti asmenys ir subjektai:

- gali pateikti prašymą Tarybai kartu su patvirtinamaisiais dokumentais, prašydami kad sprendimas įtraukti juos į sąrašą būtų persvarstytas. Jie tokį prašymą turėtų siųsti šiuo adresu
Council of the European Union,
General Secretariat, DG C 1C,
rue de la Loi/Wetstraat 175,
1048 Bruxelles/Brussel,
Belgique/België,
El. paštas: sanctions@consilium.europa.eu;
- turi galimybę apskųsti Tarybos sprendimą ES Bendrajame Teisme laikantis Sutarties dėl ES veikimo 275 straipsnio antroje pastraipoje ir 263 straipsnio ketvirtoje bei šeštoje pastraipose nustatytų sąlygų.

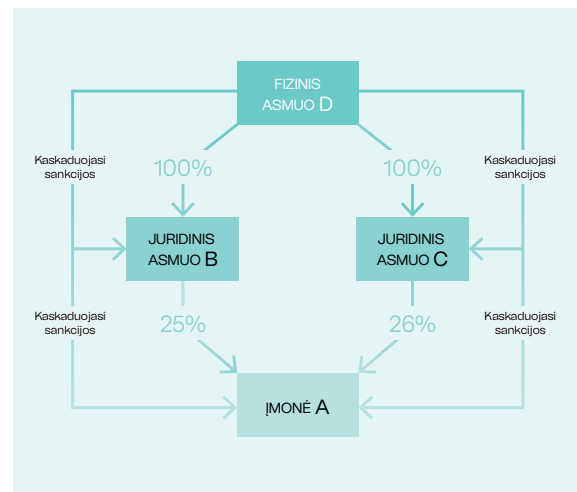
2. PRIEDAS. Nuosavybės teisės pavyzdžiai

Pavyzdžiui, jei sankcionuotas asmuo C valdo 51 % juridinio asmens B akcijų, o juridinis asmuo B valdo 51 % įmonės A akcijų, laikoma, kad įmonė A nuosavybės teise priklauso fiziniam asmeniui C. Todėl juridinis asmuo B ir juridinis asmuo A bus sankcionuoti subjektai dėl sankcijų, taikomų fiziniam asmeniui C (žr. 1 pav.).

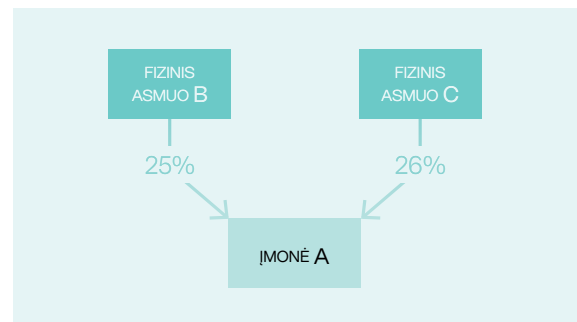
1 pav.

Taip pat nuosavybės teise juridinis asmuo gali priklausyti juridiniam arba fiziniam asmeniui, net jei akcijos valdomos per kelias tarpines įmones. Pavyzdžiui, jei juridinis asmuo A yra 25 % valdomas juridinio asmens B ir 26 % valdomas juridinio asmens C, o juridiniai asmenys B ir C 100 % valdomi fizinio asmens D, fizinis asmuo D taip pat bus laikomas juridinio asmens A akcininku sankcijų tikslais. Dėl fiziniam asmeniui D taikomų sankcijų juridiniai asmenys B ir C bus sankcionuoti, o dėl jiems taikomų vienodų sankcijų bus sankcionuotas ir juridinis asmuo A (žr. 2 pav.).

2 pav.

Jei juridinis asmuo A valdomas 25 % ES sankcionuoto fizinio asmens B ir 26 % ES sankcionuoto fizinio asmens C, juridinis asmuo A bus sankcionuotas dėl jį daugiau nei 50 % valdančių ES sankcionuotų subjektų (žr. 3 pav.).

3 pav.

3. PRIEDAS. Dvejopo naudojimo prekių klasifikacija

Prekės kodą sudaro 5 simboliai iš skaitmenų ir raidžių. Pavyzdžiui, 9A001 – Lėktuvų dujų turbininiai varikliai:

- Pirmasis skaitmuo nurodo prekės techninę kategoriją;
- Antrasis simbolis nurodo produkto grupę;
- Paskutiniai trys simboliai nurodo, kurios tarptautinės organizacijos priežiūrai prekė priklauso.

Prekių kategorija	Produktų grupė	Juridiniai asmenys
0 kategorija. Branduolinės medžiagos, įrenginiai ir įranga.	A – Įranga. B – Bandydas.	000-009 – Vasenaro susitarimas (angl. <i>Wassenaar Arrangement</i>).
1 kategorija. Specialiosios medžiagos ir susijusi įranga.	C – Medžiagos. D – Programinė įranga.	100-199 – Raketų technologijos kontrolės režimas (angl. <i>Missile Tech Control Regime</i>).
2 kategorija. Medžiagų perdirbimas.	E – Technologijos.	200-299 – Branduolinių tiekėjų grupė (angl. <i>Nuclear Suppliers Group</i>).
4 kategorija. Kompiuteriai.		300-399 – Australijos grupė (angl. <i>Australia Group</i>).
5 kategorija. Telekomunikacijos ir „informacijos saugumas“.		400-499 – Cheminio ginklo konvencija (angl. <i>Chemical Weapons Convencion</i>).
6 kategorija. Jutikliai ir lazeriai.		
7 kategorija. Navigacija ir avionika.		
8 kategorija. Jūrininkystė.		
9 kategorija. Oro erdvė ir varomoji jėga.		

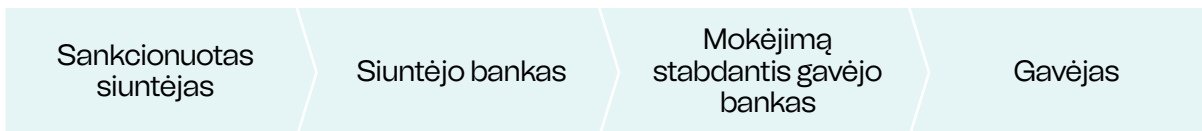
Lietuvos Respublikos integruotas tarifas (LITAR)¹⁴ taip pat gali būti naudingas šaltinis prekės kvalifikacijai patikrinti. LITAR yra juridinio statuso neturinti kompiuterinė duomenų bazė, sudaryta ir tvarkoma Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Joje renkama ir sisteminama informacija apie ES muitus ir nacionalinius mokesčius bei kai kuriuos importo ir eksporto draudimus ir apribojimus. Duomenų bazėje naudojamas ES integruotasis muitų tarifas (TARIC) – ES sukurta prekių kodavimo ir klasifikavimo sistema, vadinama kombinuotąja nomenklatūra (KN)¹⁵.

¹⁴ https://litarweb.lrmuitine.lt/taric/web/main_LT

¹⁵ https://taxation-customs.ec.europa.eu/business/calculation-customs-duties/customs-tariff/combined-nomenclature_en

4 PRIEDAS. Mokėjimų stabdymo ir įšaldymo pavyzdžiai

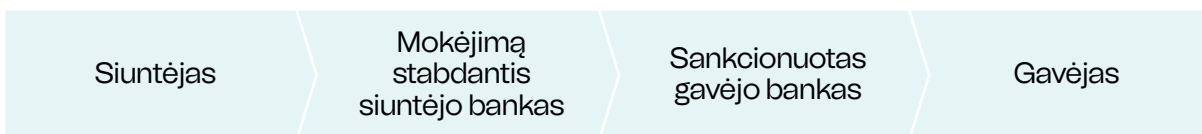
1 situacija. Kai mokėjimą siunčia asmuo, sankcionuotas pagal individualias finansines sankcijas¹⁶, per nesankcionuotą banką, gavėjo bankas tokį mokėjimą privalo išaldyti, nes jo atmetimas grąžintų lėšas sankcionuotam asmeniui, kuris toliau galėtų jomis naudotis.

2 situacija. Kai mokėjimą siunčia asmuo per sankcionuotą banką, gavėjo bankas tokį mokėjimą privalo išaldyti, nes lėšos jau buvo laikomos sankcionuoto banko, o jų grąžinimas atgal būtų laikomas lėšų sankcionuotam asmeniui suteikimu.

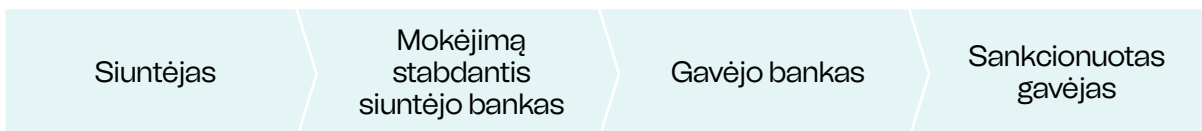

3 situacija. Kai mokėjimą siunčia asmuo, o gavėjo bankas yra sankcionuotas, siuntėjo bankas tokį mokėjimą privalo atmesti. Toks sprendimas grindžiamas tuo, kad praleidus lėšas jos patektų sankcionuotam bankui, tačiau įšaldymas nebūtinai, nes lėšos bus grąžinamos asmeniui, kuriam apribojimai netaikomi, ir lėšų grąžinimas nepažeistų tarptautinių sankcijų.

4 situacija. Kai mokėjimą siunčia asmuo, o lėšų gavėjas yra sankcionuotas, siuntėjo bankas tokį mokėjimą gali įskaityti, tačiau finansų įstaigos turi įsitikinti, kad pervestos lėšos bus išaldytos sankcionuoto asmens sąskaitoje. Apie tokių lėšų įskaitymą FRD privalo informuoti priežiūros instituciją.

Mokėjimą galima įskaityti tais atvejais, kai mokėjimas buvo atliktas ir finansų įstaigos sistemose užregistruotas anksčiau, nei asmeniui buvo įvestos sankcijos, su sąlyga, kad tokios lėšos bus išaldytos gavėjo banke.

¹⁶ Kuriomis visos asmens lėšos ir ekonominiai ištekliai yra įšaldomi ir jam draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai suteikti ekonominę naudą.

VIEŠOJI ĮSTAIGA PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJOS KOMPETENCIJŲ CENTRAS

PADEKA

Dėkojame Lietuvos ekspertams už indėlį rengiant Gaires: Aušrai Kuorytei, Guostei Klimienei, Mirosław Grabowski ir Sandrai Galdikaitei, skyrusiems laiko ir prisidėjusiems prie Gairių kūrimo, tobulinimo bei pasidalijusiems gerąja patirtimi tarptautinių sankcijų įgyvendinimo tikslais.

